

Muzejní noviny

Číslo 23 (2003/1)

Regionální muzeum a galerie v Jičíně

cena 20,- Kč

Cholenice

zemkových knih. Podobně je zmiňováno i jméno Mírek, řečený Huhna, který zde hájil rovněž své možné dědické zájmy.

ku 1419, kdy je cholenický plat u běcharského kostela převáděn na Sovenice (Sowienicze).

Na listině z 13. prosince 1431

Cesta ke kapli Svatého Marka v Cholenicích

Foto: Mgr. Petr Prášil

První písemné zmínky

První písemná zpráva týkající se počátků obce Cholenice, je spojena s datem 21. října 1378. Antonín Profous ve svém díle *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny* sice k tomuto datu zmiňuje Mikuláše z Cholenic, zpráva však uvádí pouze úmrtí Bohuslava, řečeného Huhna, který zemřel na dvorci Hostovlice. Část jeho majetku spadla na krále a s tímto zbožím souvisí přímá zpráva svázaná s Cholenicemi. Jednalo se o vlastnické zájmy možných dědiců. Drhan z Cholenic vy-

stupuje v sobotu 9. března roku 1392 jménem sirotků po Mikuláši z Cholenic. Toho dne byly stanoveny hranice pozemků. Smlouva sepsaná v Čáslavi dne 1. prosince předchozího roku zmiňovala mj. dělení poplužního dvoru. Na základě pozemkových knih vymáhal Drhan 100 kop grošů věna, které obdržela Eliška zůstavená matkou Ulrikou a otcem Mikulášem z Cholenic, v poplužním dvoře a selském hospodářství, a poháněl Ulrica řečeného Maliska z Hostovic. Do sporu vstupoval i Mstislav z Chlumu, který hájil majetek zakoupený od Ulrica na základě po-

Další vlastníci obce

Ke dni 30. dubna 1403 jsou zmiňováni páni z Cholenic - Václav a kněz Drslav, kteří drželi ves Bílsko a věnovali 8 kop grošů na oltář Všem Svatých v Běcharech. V knize J. G. Sommera *Das Königreich Böhmen statistisch-topographisch dargestellt* je dále uvedena zpráva, že v roce 1403 obsadil svobodný dvůr v Cholenicích Václav, leník pražského arcibiskupa.

Roku 1407 je v souvislosti s běcharským kostelem zmiňován již pouze Drslav z Cholenic. Další zmínka o této osobě spadá do ro-

Přečtete si

Obec Cholenice

Jičín ve vzpomínkách D. Filipa

Josef Oppolzer

Dějiny jičínského hřbitova

Po stopách Hugo Kmínka

Živnost kominická v Jičíně

Keltové v Markvarticích?

Jičínská studia

Meteorologický přehled 2002

se objevuje Alexander z Draho-
raze, seděním v Cholynicích,
který byl společně s pěti dalšími
šlechtici leníkem Beneše Koší-
ka z Lomnice, se kterým spo-
lečně "slibujeme a dlužní jsme
svrchu psané věno tři sta kop
grošů na již jmenované dědictví
jje panie Kateřině v desky zem-
ské vložit a vepsati vedle řádu
a práva země této za starodáv-
na drženého, ..." (Archiv český

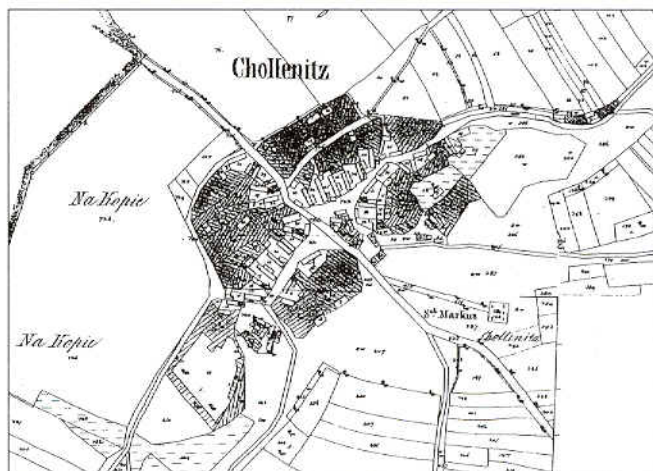
před svatým Augustinem 400
kop grošů "slovutné paní Anně
z Koloděj, manželce mé věrně
milé". Věno bylo zapsáno na je-
ho dědictví v Jílči, tj. na tvrzi se
svobodným dvorem, orných i
neorných dědinách, lukách, le-
sích, peněžitém platu i na všem,
co k Jílči příslušelo a to do té
doby, dokud by od dětí Diviše,
Zdeňka, Hynka, Kunky a Anny
nezískala 400 kop grošů. Pokud

bratr Jan, ale brzy je prodal.
Jedním z vlastníků byl i Jan
Rudolf Trčka z Lipy, poté se
Cholenice staly součástí frýd-
lantského vévodství Albrechta
z Valdštejna. Po jeho smrti bylo
panství postoupeno Zikmundu
z Dietrichsteina. Roku 1638 se
dostalo do majetku Jindřicha Šli-
ka, který je směnili za Ivanovice.
Získal tak z valdštejnských kon-
fiskací tři navzájem sousedící
panství - Veliš, Kopidlno a Sta-
ré Hradky a tím založil šlikovské
panství na Jičínsku.

Cholenice, Běchary, Mlýnec
a Budčevse byly přiřazeny ke
kostelu v Běcharech, který byl
ještě roku 1649 farním.

Cholenice na stránkách katastru a pozemkových knih

Krátce po třicetileté válce žilo
v Cholenicích 10 sedláků, 6 cha-
lupníků a 1 zahradník. Postupně
na místní pustky přicházeli noví
sedláci.

Cholenice na mapě stabilního katastru z r. 1842. Originál uložen
v Ústřed. archivu zeměměřičtví a katastru Zeměměřického úřadu, Pha

Za sto let v roce 1757, kdy byl
vlastníkem panství František Jin-
dřich Šlik, uvádí tereziánský ka-
tastr celkem 24 hospodářů, z to-
ho 6 velkých sedláků mělo přes
60 strychů polí (18 ha), deset sed-
láků mělo půdu v rozloze 30,1 -
60 strychů (9-18 ha), 2 vlastnili
15,1 - 30 strychů (4,5 - 9 ha), 5
(chalupníci) patřilo do skupiny
vlastníků s 5,1 - 15 strychy (1,5
- 4,5 ha) a jeden (zahradník)
měl výměru 1,1 - 5 strychů (0,3
- 1,5 ha). Větší sedláci vykoná-
vali koňskou robotu, deset z nich
tři dny čtyřspřežní a osm jeden
a půl dne dvouspřežní. Ruční
robotu mělo v obci sedm pod-
daných 3 dny a šestnáct 1 den

v týdnu. V obci převládalo do-
mácí předání, byl zde ale také
jeden krejčí a katastr zazname-
nává i 15 podruhů a jednoho obec-
ního pastýře.

Opět o sto let později, roku
1850, žilo v obci 21 sedláků, 6
chalupníků a 1 zahradník.

Prusko-rakouská válka roku 1866

Této války se týká zajímavé
vyprávění Františka Jampilka,
cholenického rodáka, zachycené
v budčevské kronice. V Chole-
nicích se po bitvě u Jičína 29. 6.
1866 objevila pruská jízdní hlíd-
ka, jejíž pozornost upoutal opuš-
tělý větrný mlýn stojící na strá-
ni za Cholenicemi, zvané "Na
Větráku". Na větrném kole do-
tyčného mlýna zbyly již pouze
dvě perutě, kterými vítr pohy-
boval ze strany na stranu. Hlíd-
ka se domnívala, že tam kdosi
tímto způsobem dává znamení
rakouskému vojsku a rozjela se
na stráž ke mlýnu.

Cholenice - výřez z pohlednice ze sbírky Ing. Karla Čermáka

II., Praha 1842, s. 62). Tímto
zapsal Beneš Košík své ženě
Kateřině z Berkova věno na
svém zboží.

Roku 1437 vystupují vedle se-
be Bohuslav z Cholenic (de Col-
micz) a Budčevse a Mikuláš z
Třebestovic. Jejich jména se
objevují v souvislosti s koupí
majetku Janem řečeným Vsche-
chlap z Všeclap (Wssechla-
pecz z Wssechlap), který zakou-
pil selský statek ve Vyklečicích
s poli, loukami a všemi svobo-
dami za 42 kop grošů.

Po smrti Jana Puklicze na dvo-
ře Čelčice spadlo dědictví na krá-
le Ladislava, který vše 21. 2. 1454
udělil Purkartu z Kopidlno. V krá-
lově darovací listině bylo zmíně-
no dědictví Drhana z Cho-
lenic, což byly dvory Židovice,
Bílsko a Sowinice s poli, louka-
mi, pastvinami, rybníky, poto-
ky, stromy a všemi týkajícími
se svobodami.

Roku 1451 je zmiňován Bo-
huslav z Cholinic seděním na Jíl-
či (Gilcz), který dal ve čtvrté

by všechny děti zemřely, měla
jeho žena získat toto dědictví ja-
ko pravé. O čtyři roky později
byla smlouva stvrzena a odhad-
nuta příslušníky vyšší šlechty.

K roku 1488 se zachovala
zpráva, kdy Bohuslavovi syno-
vé spolu řešili spor. Diviš Cho-
linka z Budčevse předvolal 3. 3.
svého bratra Zdeňka z Valdeka,
kterému bylo vzápětí uloženo,
aby svou žalobu vložil v desky
zemské.

Součást kopidlenského panství

V 15. století se Cholenice sta-
ly součástí kopidlenského pa-
nství. Roku 1527 zakoupil obec
od Zikmunda Kopidlanského
Václav Haugwitz z Biskupic.
Po jeho smrti si jeho majetek
rozdělili mezi sebou jeho syno-
vé Jindřich, Jan a Ladislav.

Cholenice s Pšovsi (Pše - Pšo-
ves), Budčevsi, Židovicemi a
Mlýncem obdržel Ladislav. Po
jeho smrti převzal dědictví jeho

Cholenice - výřez z pohlednice ze sbírky Ing. Karla Čermáka

Správní začlenění obce Počet obyvatel

Do roku 1850 patřily Chole-
nice pod kopidlenské panství.
V roce 1850 byla obec začleně-
na do politického i soudního
okresu Libáň a od roku 1869
podléhala rozšířenému okresní-
mu hejtmánství v Jičíně.

Roku 1850 měla obec 390 oby-
vatel. Roku 1900 zde žilo o jed-

noho méně, ale již roku 1910 bylo v obci 433 obyvatel a v roce 1930 již 466. Stejným způsobem rostl i počet domů. Roku 1869 zde bylo 54 domů, roku 1900 již 61 a za třicet let dokonce 96.

K zajímavým statistikám slouží i počty narozených a zemřelých. Například v období 1805 - 1810 zemřelo v obci 89 lidí, 1910 - 1920 potom 77 a v letech 1921 - 1931 - 105. Vedle toho je velmi zajímavý počet porodů, tak například v letech 1923 - 1927 se v obci narodilo 44 dětí, nejvíce v roce 1923 a 1925, kdy na svět přišlo vždy deset dětí.

V obci se nachází celá řada rodin, které zde žijí po celé generace. Patří k nim rodiny Jínů, Brzáků, Oplů, Doušů, Dejlů,

Pohlednice z počátku století ze sbírky Ing. Karla Čermáka

ovocných stromů, v obci se vysazovaly třešně, jabloně, ale i ořechy apod. Od roku 1930 začali Josef Havelka a Václav Košek pěstovat jahody, brzy je následovala řada dalších.

(živnost vedl podle kroniky v letech 1930-1960), kolář Antonín Carda a malíř Albín Urban (samostatně živnost vedl v letech 1936 - 1950, poté ji provozoval již jen jako přidružené zaměstnání v rámci JZD). Dva obchody se smíšeným zbožím měli v obci Josef Hrdý (živnost vedl soukromě v letech 1923 - 1949, od tohoto roku jako vedoucí Jednoty ve svém domě) a Josef Šíp a hostince byly také dva - Josefa Šípa (živnost vedena v letech 1930 - 1948, kdy byl hostinec zrušen; starý hostinec shořel r. 1928) a Jaroslava Vaňka (vedl jej od roku 1924, r. 1948 jeho hostinec převzala Jednota). Josef Kaiser vedle zemědělství provozoval i povoznictví. Každodenně v letech 1930 - 1951 přivážel z poštovního úřadu v Kopidlně zásilky do vlastní pošty a došle opět odvázel.

V Cholenicích platilo, že řemeslníci byli rovněž drobnými zemědělci (domkáři) a živnostníci také potřebovali k obživě

bylo 58, středních do 40 korců 8, větších statkářských usedlostí do 60 korců potom 6 a do 80 pouze 2. Velké statky s držbou půdy kolem 100 korců vlastnili v obci rovněž dva sedláci. V této době zde žilo i 22 zemědělských dělníků, kteří vypořádali místním rolníkům při sezónních pracích, především na jaře při setí, v létě při sklizni a na podzim při sklizni řepy, brambor a mláčení obilí.

Dne 16. července 1939 proběhla v Cholenicích veřejná dražba obecní kovářny. Jednalo se o dům se čtyřmi místnostmi, chlévem, částečně vybavenou dílnou s kovářským náradím a se 4 korci pole "Na Kojetině".

Kovárna byla pronajímána na šest let do 31. července 1945. Od roku 1940 se táhly rozpory s novým kovářem Františkem Lachmanem, který podle obecních zpráv dlužil obci splátku nájemného. V červenci 1940 byl nucen kovářnu vyklidit a vystěhovat se. Na to reagovali rolníci z Cholenic a protestovali proti zrušení smlouvy s Františkem Lachmanem. V této době právě začínaly žně a rolníci si museli kovářskou a podkovářskou práci obstarávat v sousedních obcích.

Dne 8. 8. došlo na obec nařízení Okresního úřadu v Jičíně, ve kterém stálo, že musí být Fr. Lachmanovi umožněno vrátit se zpět do obecní kovářny a sjednána s ním nová nájemní smlouva, kterou by mohl plátovat i jinak dodržet. Proti tomu ale protestovala obec, protože

Stará kovářna

Jenčků, Vaníčků, Havelků, Lišků, Vacků, Jampilků, Pekárků, Trnků, Špínů, Rambousků, Čížků, Hakenů, Smetanů, Zelinků, Kolbachů a Žehřů.

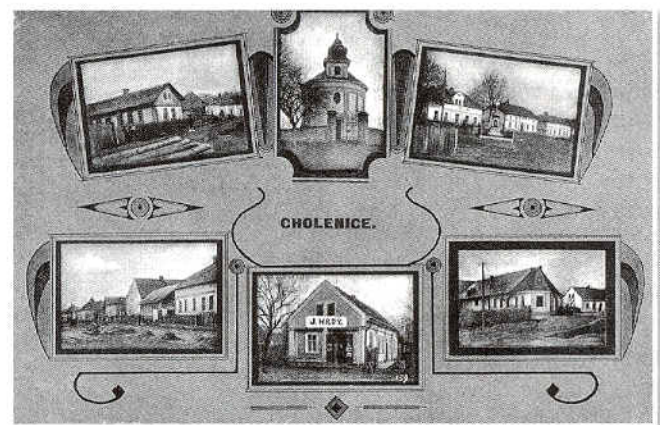
Hospodářský život v obci

Již od roku 1890 byla v hostinci U Vaňků připouštěcí stanice klisen. Bývali zde 2-3 hřebci. Do r. 1918 připouštěli tyto hřebce dva vojiny, kterým lidé říkali "pešeláci" (od německého beschälen lassen - nechat přpusťit). Do vzniku samostatného státu roku 1918 byl chov koní svěřen vojenské správě, poté přešel pod ministerstvo zemědělství. Roku 1960 byla v obci připouštěcí stanice zrušena.

Několik hospodářů chovalo v obci koně. Do roku 1945 bylo v obci více než 40 koní kromě hříbat. Jiní rolníci se zabývali pěstováním ovoce a zeleniny. Někteří vlastnili až 600 různých

Před první světovou válkou, roku 1900, provozovali v obci hostince František Šuma a Josef Mladějovský, obuvníkem byl Václav Kořínek a kovářem Alois Smetana. Za sedm let řada živností přibyla a majitelé se změnili, v obci opět bylo několik živnostníků a také řada vlastníků větších usedlostí. Hostince v této době provozovaly Anna Havelková a Marie Šumová, kupecký obchod patřil Josefu Mladějovskému, kovářem byl Fr. Štafl a obuvníkem Jan Strnad. Roku 1927 provozoval hostinec J. Tryzubský (majitelkou byla ale A. Šipová) a J. Vaněk, obchody se smíšeným zbožím vedli J. Hrdý a J. Tryzubský, řeznictví měl Fr. Martínek a kovářem byl Fr. Lachman.

K 1. lednu 1932 bylo v obci 6 tesařů, 4 zedníci, kovář Fr. Lachman, řezník a obchodník s dobytčím František Martínek (živnost zrušena roku 1948), pumpař a tesař František Čistecský

Pohlednice ze sbírky Ing. Karla Čermáka

alespoň malou výměru pole.

V obci bylo k 1. lednu 1932 evidováno 76 rolnických usedlostí. Malých domkářských do 20 korců (1 korec - 0,29 ha)

zmiňené nařízení Okresního úřadu učinilo obecní správní komisi neschopnou dalšího vedení. Ta také usilovala o odvolání zmíněného příkazu. Josef

Pohlednice ze šírky Ing. Karla Čermáka

Pokorný posléze žádal o zbavení funkce člena obecní správní komise, protože *"jest otcem dětí a nechce by v budoucnu jim kdokoliv předhazoval, že jejich táta předčil v obecních záležitostech pověst kocourkovských."* (SOKA Jičín, Obecní úřad Cholenice, fascikl I).

O dva dny později, byl ale František Lachman prozatímne přijat zpět a to minimálně na tak dlouhou dobu než bude skončeno znovu zahájení řízení.

Spolkový a družstevní život do 2. světové války

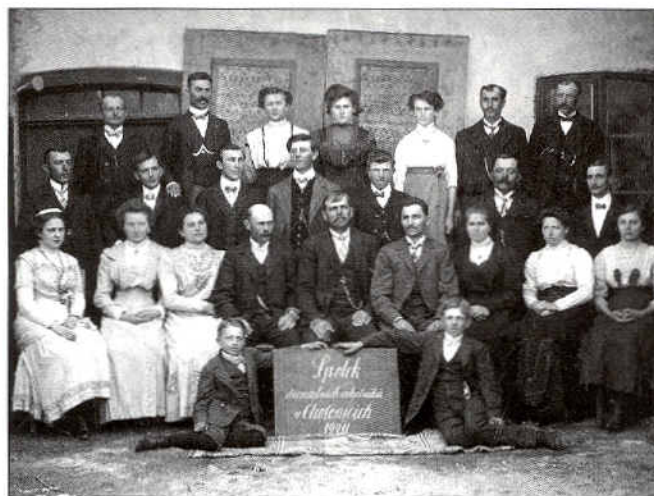
Nejstarším spolkem v obci byl Sbor dobrovolných hasičů, který vznikl roku 1864. Zachovala se jejich žádost z r. 1941, kdy se snažili Obecní správní komisi přesvědčit o poskytnutí podpory na novou hasičskou zbrojnicu. Stará již nevyhovovala, ale ani její oprava nebyla schválena.

Na přelomu 19. a 20. století založili Choleničtí tzv. Drenážové družstvo. Legalizační listina je datována 29. květnem 1900 a stanovy družstva byly schváleny v roce 1904. Účelem založení bylo provedení a udržování společných odpadních příkopů, současně s rozčleněnou polní drenáží. Členy byli všichni držitelé zapojených pozemků, včetně Velkostatku Běchary. Rozpočet byl schválen 13. února 1904 v Technické kanceláři Rady zemědělské pro Království české v celkové částce 10 633 K. Vedle tohoto družstva zde působilo ve stejné době i Hospodářské strojní družstvo.

Roku 1909 byl v Cholenicích založen Spolek divadelních ochotníků. Ochotníci nastudovali a sehráli každoročně nejméně dvě divadelní hry s národní te-

matikou. Členové spolku se oslovovali přáteli. Prvním režisérem byl tehdejší starosta obce Josef Vaniček st. a první hra nesla název *Václav Hrobčický z Hrobčic*. Dalšími režiséry byli později i Josef Šíp a Stanislav Vaniček. V letech 1921 - 1948 nesl spolek název Hospodářsko - čtenářská beseda. K divadelní činnosti přibýlo i půjčování knih ze spolkové knihovny. Choleničtí ochotníci hráli i v okolních obcích např. v Kopidlne, Nemyčevsi, Kozojedech, Úlibicích a Pšánkách u Hofic. Roku 1925 byl opraven hostinec Jaroslava Vaňka a byl doplněn o sál s jevištěm pro potřeby ochotnického spolku. Ve Vaňkově hostinci měl své sídlo kromě Hospodářsko - čtenářské besedy i Spořitelni a záložní spolek.

V rámci ochotnického spolku působila i tzv. Parta pod cylindrem, kterou tvořila především mládež a pořádala cylindrové bály, Josefské a jiné zábavy.

Spolek divadelních ochotníků v Cholenicích 23. dubna 1911

(Ochotnické divadlo zpracováno podle textu Ing. V. Štěpána, kronikáře obce Cholenice, z roku 2000).

Významným spolkem byl i Spořitelni a záložní spolek - Kampelička, který přijímal vklady, půjčoval peníze, objednával hromadně uhlí, umělá hnojiva a krmiva. Ustavující valná hromada se konala 18. června 1905 a předsedou nového spolku se stal Alois Čížek. Toho dne vznikly i stanovy spolku. Dne 22. 7. 1905 byla do rejstříku společenstev u C. k. krajského soudu zapsána firma: Spořitelni a záložní spolek pro obec Cholenice, zapsané společenstvo s ručením neobmezeným. Ve stanovách mj. stálo, že *"spolek má za účel poměry svých členů ve směru mravním i hmotném zlepšovati a to tím, že jim ku provozování jich hospodářství a živnosti poskytuje potřebné peněžní prostředky v záručitelných zápůjčkách dle míry jich úvěrně způsobilosti..."* (SOKA

Spar-und Vorschussverein in Cholenitz, eingetragene Genossenschaft mit unbeschränkter Haftung. V r. 1947 měl ještě spolek 107 členů se 111 splacenými závaznými podíly. Výnosem ministerstva financí ze dne 20. listopadu 1948 byla Kampelička, spořitelni a záložní spolek v Cholenicích, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením přeměněna v ústav lidového peněžnictví.

Život za první republiky

Prvním starostou po vzniku samostatného státu v roce 1918 byl Josef Vaniček, který na svém postu setrval až do r. 1931, kdy jej vystřídal Josef Vaniček ml.

V záležitostech poštovních a telegrafních patřila obec ke Kopidlne. Děti chodily do školy rovněž do Kopidlna.

Sbor dobrovolných hasičů v Cholenicích 12. dubna 1908

V roce 1921 byla v obci také založena knihovna, jako jedna z činností výše zmíněné Hospodářsko - čtenářské besedy. Roku 1926 byla obec elektrifikována a měla jednu trafostanici.

V letech 1921 - 1922 byla vystavěna malodráha kopidlenského cukrovaru, která částečně vedla po katastru Cholenic a byla zrušena až v roce 1960.

Jako poslední důsledek první světové války se v obci 23. března 1921 odehrálo velké neštěstí. Na blízkém poli za obcí našli chlapci vojenský granát, snad zapomenutý z vojenského cvičení nebo přinesený z fronty, manipulovali s ním a granát záhy vybuchl. Šest chlapců bylo velmi těžce zraněno a svému zranění brzy podlehl.

Jičín, Kampelička Cholenice, nepracováno).

V roce 1941 bylo společenstvo přejmenováno na *Kampelička*,

Období 2. světové války

Za protektorátu byl starostou obce Fr. Rambousek.

V koncentračním táboře byl z obce od dubna roku 1944 do 7. května 1945 vězněn Josef Vaníček ml., protože se zapojoval do ilegální činnosti. Na konci druhé světové války padl z obce Ladislav Maksa.

S touto dobou souvisí i jedna pozitivní zpráva. R. 1941 vznikl v obci Sportovní klub Sparta Cholenice. Dne 14. června 1941 byla schválena registrace 24 hráčů pro severočeskou fotbalovou župu v Jičíně. Klub měl i vlastní razítko. První zápas byl sehrán 3. srpna 1941 s Čechy Běchary s výsledkem 0:1. V roce 1941 bylo celkem sehráno 11, v roce 1942 pak 14 a o rok později dokonce 31 zápasů. V období prvního působení klubu (3. 8. 1941 – 2. 8. 1942) bylo skóre klubu 89:22 a střelcem mužstva byl Jaroslav Tomiček s 22 brankami. V dobovém tisku se také psalo, že Sparta Cholenice by mohla postavit jedenáctku pouze ze dvou rodin, Košků a Maksů, nebo jedenáctku složenou pouze z 11 Jaroslavů.

Hana Fajstauerová

Výstavba obce

V letech 1949/51 byla v Cholenicích vybudována veřejná kanalizace v délce 2,9 km, na jejíž výstavbě se podíleli občané při výkopových pracích. Hodnota stavby činila 3 700 000 Kč. U příležitosti 100. výročí hasičstva v obci byla v roce 1964 dostavěna hasičská zbrojnice.

V roce 1951 byla v obci v budově MNV adaptována mateřská školka, která zde fungovala pro spádové obce Vršce a Cholenice, byly zde však umístěny i děti z Kopidlna. R. 1985 byla školka zrušena a děti převedeny do nové školky v Kopidlně.

Generální oprava omítek a střechy kaple sv. Marka byla provedena v r. 1979, většinou řemeslníky a občany Cholenic. Koncem 70. let začíná také svépomocná postupná výstavba chodníků v obci, která pokračuje dodnes (v současné době směrem na Vršce). V roce 1983 byla opět svépomocí občanů postavena zastávka ČSAD a naves upravena do dnešní podoby.

R. 2002 byla zakoupena a postavena druhá zastávka u hostince.

Další akcí občanů v akci "Z" byla výstavba prodejny Jednota, uskutečněná v rekordním čase 14 měsíců, která vyřešila dosavadní problémy v zásobování. V letech 1988-91 byla pře-

Děti z mateřské školky v Cholenicích

stavěna budova obecního úřadu do dnešní podoby. V roce 1999 byl na obecní zahradě postaven tzv. relaxační pavilon, dřevěná stavba sloužící k odpočinkovému rozjímání po práci.

Zemědělství

Choleničtí rolníci pocítili brzy nutnost sdružovat se do tzv. strojních družstev, kde spojili finanční prostředky, zakoupili zemědělské stroje a společně je pak využívali při polních pracích. Po 2. světové válce v obci fungovala takováto družstva

Cholenické ženy při sklizni jahod

hned dvě a v majetku měla mlátičku zn. Wichterle-Kovářik i mlátičku na el. pohon, dále řezačku, lis na slámu, koňský vazač či zrnaomet a fukar na slámu. Když se rolníci pomalu dostali z dluhů, nastala fáze kolektivizace vesnice.

Na podzim roku 1957 vzniklo v Cholenicích zemědělské družstvo, do něhož vstoupila většina rolníků. JZD začalo od r. 1958 hospodařit, v r. 1959 se začalo se stavbou dvouřadého kravína na pozemku u Havelkových a počátkem roku 1960

sem bylo svedeno 96 krav. V letech 1961 – 62 byla na kopci vpravo od silnice do Běchar postavena drůbežárna.

K 1.1.1968 bylo JZD Cholenice sloučeno s JZD Vršce, sloučené družstvo dostalo název Podháj a mělo sídlo v Cholenicích v čp. 23, u Havelků. Družstvo hospodařilo na 824 ha zemědělské půdy a počet členů byl 193. Pěstovalo se hlavně obilí, cukrovka a jako dobrý obchodní artikl i kmín. Roku 1973 bylo JZD Podháj vyhodnoceno na 1. místě v dodávce obilí v okrese Jičín. V rámci dal-

šího slučovacího procesu v zemědělství byla v roce 1975 sloučena i družstva JZD Cholenice-Vršce a JZD Běchary-Židovice v jeden celek, který nesl název JZD Nový život se sídlem v Běcharech. Sloučené družstvo hospodařilo na výmě-

ře 1736 ha zemědělské půdy a mělo 390 členů.

Po roce 1989 došlo k transformaci zemědělství, JZD Nový život bylo rozbito a z trosek vznikla zemědělská společnost PERSEUS s.r.o. v Běcharech, která obhospodařuje i část půdního majetku občanů z Cholenic. V současnosti v obci samostatně hospodaří pan Václav Bucek, Josef Koňák ml., v pěstování jahod pokračuje Václav Havlas na usedlosti u Oplů. V tradici včelaření pokračují Koutníkovi a Lachmanovi, v poslední době i Jiří Němeček. V roce 2000 bylo v obci rozmístěno celkem 42 včelstev.

Kultura a sport

I po 2. svět. válce pokračovala činnost cholenických divadelních ochotníků. Spolek nesl od r. 1949 název Beseda. V roce 1950 měl 97 členů a používal i plakátovou reklamu. Během války byly sehrány 3 tituly, po válce – do roku 1958 ještě 12 titulů divadelních her. Mezi nejúspěšnější hry patřila Muzikantská Liduška, Vojnarka a Česká polka, která r. 1951 sklídila velký úspěch v přírodě Na Dupandě v obecní zahradě.

V r. 1948 vznikl v obci Československý svaz mládeže (později SSM), jehož mladí členové přispívali též nemalou měrou k osvětě, zábavě i zvelebování obce. Od roku 1980 koordinoval práci MNV a činnost všech zájmových a politických složek Místní výbor Národní fronty, který v r. 1987 obdržel Čestné uznání KV NF za aktivní činnost. V letech 1990-2001 pracovala na úseku kultury Osvětová beseda, v současnosti kulturní komise OÚ.

Roku 1984 byl pro děti pořádán I. ročník Branného závodu, při němž závodníci zdolávali různé překážky a branné prvky. Po 6 ročnících navázaly na tuto tradici r. 1998 Dětské dny s podobným programem a ještě větším zájmem dětí. Mezi další úspěšné akce pro děti patří především každoroční maškarní karneval se soutěžemi a vyhlášením nejlepších masky.

Po roce 1989 pokračuje v cholenické fotbalové tradici místní družstvo PUPKYN BOYS, které se zúčastňuje různých turna-

Současná fotbalová jedenáctka "Pupkyn boys"

jů v okrese i mimo něj. Obecní úřad proto na obecní zahradě postavil fotbalové hřiště a tenisový kurt, kde proběhla již řada turnajů.

Současnost obce

V současnosti je v obci 102 domů, z toho 65 trvale obydlených. Většinou se jedná o přízemní stavby, původně zemědělského charakteru, ale je zde i 18 patrových domků a jedna šestibytovka. Obec není administrativně dělena, ulice nejsou oficiálně pojmenovány, průmyslové objekty zde nejsou a ze zemědělského komplexu zbyl jen nevyužívaný areál v objektu bývalého Havelkova statku.

V roce 2001 žilo v Cholenicích 199 trvale usídlených obyvatel - nejstarší obyvatelkou je Marie Dejlová (nar. 1906), nej-

mladší Lukáš Hnizdíl (narozen 2003). Za prací vyjíždí z Cholenic plných 80% pračeschnp-

Tradice Cylindráckých bálů se udržuje do současnosti

ného obyvatelstva, což je nejvíce z celého okolí. Při sčítání lidu v r. 2001 se všichni obyva-

telé Cholenic přihlásili k české národnosti, 27,6% jsou věřící. V. Štěpán, kronikář Cholenic

Dnešní Cholenice - letecký snímek

Foto: Martin Pokladník

ARCHEOLOGIE

Archeologické nálezy z Cholenic

Katastrální území obce Cholenice je součástí intenzivně osídlené krajiny jihozápadního regionu Jičínsko. Pro založení lidského sídla jsou zde naprosto vyhovující podmínky. V pravěku zde byly sprašové půdy, nadmořská výška kolem 240 m n.m. znamená v tomto místě mírně teplou oblast s rekonstruovanými dubohabrovými porosty, v okolí potoka Střiblé byly porosty olšin a další vegetace nívních půd. Střiblé ovšem pramení severovýchodně od vsi, stéká do menší vodní nádrže a v jihozápadním okraji Cholenic

opět vytéká do odlesněné krajiny jižně odtud.

Nejstaršími nálezy z obce jsou zlomky keramiky, hrot kostěného šídla, mazanice a hrnčičská šablona. Byly objeveny díky majiteli domu čp. 51, který umožnil archeologický výzkum při výkopu pro svod vody za stodolou své usedlosti v červnu 1998. V rýze dlouhé asi 70 m se těsně před rohem stodoly objevila tmavá hlina objektu /pravděpodobně jámy /hlubokého jako výkop /tj. jeden metr/ a širokého 2,6 m. Hned na povrchu hromady vytěžené hlíny se vy-

skytovaly zlomky hliněných nádob, které bylo možné datovat do pozdní doby bronzové.

Majitel domu a jeho děti byly ochotné nápomocny prohrabat celou hromadu a vybrat z ní nálezy. A bylo jich hodně. Většina sice byly "jen" střepy z nádob, ale jakých! Asi dvě třetiny byly silnostěnné střepy velkých nádob - zásobnic, velkých misek a hrnců, ve kterých byly uskladněny zásoby a ve kterých se vařilo. Tyto nádoby byly vytvořeny z hrnčičské hlíny šedých odstínů a jejich vypálení není příliš kvalitní. Na jejich povrch hrnčič nanas tenkou okrovou nebo červenou vrstvičku, která výrazně zlepšila vzhled nádoby. Tato hrubá keramika nebývala příliš zdobena, zásobnice mívaly pod

hrdlem plastickou pásku s důlky, jejich povrch byl zdrsněn svazkem slámy. Jeden střep nese dva otisky nehtu výrobce.

Vedle této keramiky byly i zde nalezeny zlomky nádob, kterým s mírnou nadsázkou říkáme "porcelán". Stěny koflíků, misek, hrnců a dalších nádob užívaných při stolování jsou výrazně tenkostěnné /až 1,5 mm/, pečlivě povrchově vyhlazené až do lesku a jsou bez výjimky šedé. To je způsobeno přidáním tuhy do hrnčičského těsta. Vedle možnosti vyleštit nádobu a napodobit tak v této době tepané nádoby bronzové se tím zlepšila i voděvzdorná vlastnost nádoby. Dá se říci, že tehdejší obyvatelé používali kvalitní stolní nádobí.

Některé střepy jsou velmi drobné a jejich tvarování umožňuje považovat je za části miniaturních nádobek - hraček nebo chřestítek tvaru nádobky s uzavřeným hrdlem a dovnitř vloženými kamínky. Několik střepů je zdobeno pro tuto dobu typickou výzdobou svazky rýh nebo drobnými plastickými pupíky.

Ojedinělým nálezem je ohlazená špice kostěného šidla. Odhazen byl zřejmě proto, že se od nástroje vyrobeného ze zvířecí kosti odlomil. Dalším nálezem je hrnčířská šablona vyrobená z kamene hnědofialové barvy ve tvaru kotouče. Část jeho obvodu je vyhlazena používáním při tvarování z hlíny vyráběné hliněné nádoby. Povrch kotouče byl zdrsněn, ale střed jedné z ploch je vyhlazen palcem hrnčíře.

Další nálezy - zlomky vypálené hlíny zvané mazanice vypovídají o domě, který stál v blízkosti jámy. Hlínou byla totiž omazána dřevěná konstrukce domu. Zevnitř domu byla tato hlína vyhlazena a malována - na vyhlazených zlomcích jsou stopy po bílé a okrové hlince, obyvatelé si svůj dům vymalovali tak, jak to dnes děláme i my. Kusy mazanice rovněž nesou otisky dřeva použitého na stavbu domu, dovedeme určit velikost sloupů, proutí a způsobu jejich spojování do konstrukce domu. Mazanice je vypálená do červena, uvedený dům zanikl požárem a v mazanici jsou zachovány tyto informace o jeho konstrukci. Při rozlomení hroudy mazanice je patrné, že se jedná o směs hlíny a slámy s otisky

stébel, pluch i obilek. Tohoto odpadu z výmlatu bylo na každém sídlišti všude dost. Pokud je takový otisk - dutinka zachován /často to bývá na podstavě ještě nevypálené nádoby položené rovnou na zem/, vylitím pružnou hmotou získáme pozitiv zrnka nebo plodu, který se do ní otiskl. Lze určit druhy rostlinné stravy tehdejších obyvatel.

Další kusy mazanice jsou velmi tvrdě vypálené a pečlivě vyhlazené. Mohou být z pracovní plochy upravené v blízkosti ohniště. Takováto plocha byla již opakovaně objevena při odkryvu celých domů.

Jáma za domem čp. 51 v Cholenicích byla zasypána odpadky a destrukcí z požárem zničeného blízkého domu někdy v 10. či spíše v 9. století př.n.l. Je součástí většího sídliště, které bude znovu zachyceno při zemních pracích v okolí místa jejího objevení.

Dalším archeologickým nálezem je bronzová spona ze starší doby římské /tj. 1.-2. stol. n.l./ uložená v Muzeu Mladoboleslavská.

Při kladení telefonních kabelů byla v rýze pro ně v roce 1998 před vjezdem do usedlosti čp. 15 objevena kulturní vrstva se střepy nádob ze závěru 16. a počátku 17. století. Všechny střepy jsou již velmi kvalitně vypáleny i technologicky zvládnuty vytočením na rychle rotujícím hrnčířském kruhu. Jejich kvalitu zvyšuje oboustranná povrchová úprava sklovitou polevou zelených, okrových, žlutých nebo hnědých odstínů. Část střepů je vypálena v redukčním prostředí, tj. do hrnčířské pece nebyl přiváděn vzduch. Ze zlomků

lze určit i tvary nádob, převažují džbány s páskovým uchem a podstavy šedých hrnců.

Chronologicky lze střepy zařadit nejvýše do první třetiny 17. století. Jejich uložení do země může souviset se zničením usedlosti stojící tehdy na tomto místě po roce 1634, kdy po smrti vévody Albrechta Valdštejna byla celá do té doby chráněná krajina plošně pustošena vojsky obou válčících stran.

PhDr. Eva Ulrychová

Dva tisíce let starý šperk Germánů z Cholenic

Foto: Archiv Muzea Mladoboleslavská

Málokdo ví, že před příchodem našich předků, Slovanů, obývali nejenom Jičínsko, ale i Cholenice příslušníci germánských kmenů, nejpravděpodobněji Hermundurů nebo Markomanů, které do Čech přivedl král Marobud mezi léty 9 - 6 před naším letopočtem. Nedlouho po tomto datu se museli Germáni dostat i do míst dnešních Cholenic. Svědčí o tom

honosná bronzová spona z první poloviny 1. století našeho letopočtu. Shodou okolností se tento šperk octl v archeologické sbírce Muzea Mladoboleslavská, kde mu již v roce 1945 bylo přiděleno inventární číslo 585. O dárci zápis v inventární knize mlčí.

Bronzová spona zůstala dodnes funkční. Lze ji otvírat i zavírat tak, jak ji kdosi používal při spínání oděvu. Pravděpodobně pochází z nějakého rozrušeného žárového hrobu, ze kterého ji někdo před léty zachránil a daroval do muzea. Zpráva římského dějepisce Publia Cor-

nelia Tacita o tom, že Labe pramení v zemi (kmene) Hermundurů ((latinsky: In Hermunduribus Albis oritur) je jednou z mála, které osvětlují poměry ve střední Evropě pod Krkonoši přibližně před dvěma tisíciletími. Do kontextu hmotné kultury této doby náleží i bronzová spona z Cholenic.

*Dr. Jiří Waldhauser, CSc.,
Muzeum Mladoboleslavská*

PAMÁTKY

Kaple svatého Marka

Kaple svatého Marka v Cholenicích je příkladem působivého souladu stavebního řešení objektu a krajiny, ve které je umístěn.

Jedná se o menší barokní stavbu oválného půdorysu umístěnou uprostřed malého venkovského hřbitova. Zatímco zdívo střední části je smíšené (z lomového kamene i cihel), vstupní průčelí je vyzdženo z cihel (fotodokumentace archivu NPÚ ÚOP Pardubice z roku 1966 a

1974). Lze tedy předpokládat, že na tomto místě stála nejdříve starší a menší stavba, při jejíž rozsáhlé opravě byla stabilita objektu zajištěna kamennými symetricky umístěnými opěráky. Z tohoto období nejspíš pochází i konečný tvar tektonického členění fasády a s největší pravděpodobností i některé ostatní konstrukce (střecha, okna).

Kaple má hranolovou věž umístěnou v ose hlavního vstupu. V této ose leží i celá přímá cesta do areálu kaple sv. Marka na mírném návrší. Nad kamenným pro-

Kaple Sv. Marka

Foto: Mgr. Petr Prášil

filovaným portálem vchodu je umístěno dřevěné oválné okno členěné do kříže. Zbývající okna lodi i věže jsou do oblouku zaklenutá v jednoduchém ostění, okenní křídla dřevěná členěná. Lezenový rám je přizdoben jemnou profilací horní římsy. Zdobnější podstřešní římsa vytváří nad horní částí lezenového rámu iluzi atikové nástavby. Zastřešení je z falcovaného plechu opatřeného červeným nátěrem, stejným jako cibulová báhň věže se zvonovou mansardou. Základní část fasády je v barvě žlutavého okru, lezenový rám a podstřešní římsy jsou barvy bílé.

Ing. Lenka Nyklová

Kaple byla postavena v roce 1776. Byla opatřena věžičkou, kde byly umístěny zvony. První s obrazem sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka vážil 30 kg a byl zrekvírován v 1. svět. válce, druhý o váze 10 kg zůstal zachován. Roku 1871 se sesula kupole, pak věžička a postupně se rozpadávaly i zdi. Podle zápisků, které pořídil r. 1891 tehdejší starosta obce Josef Havelka a Václav Vaníček, byla zde sloužena poslední mše o pouti roku 1866, později byla kaple uzavřena. Teprve v roce 1891 byla kaple důkladně obnovena, téměř nově vystavěna, údajně na náklady majitele panství hraběte Šlika. Roku 1931 byl ze sbírek cholenických občanů pořízen nový zvon o váze 29 kg, zhotovený zvonařskou firmou Manoušek a spol. Brno. V roce 1934 bylo pořízeno od firmy A. Riedl starší harmonium.

Poslední generální oprava omítek a střechy proběhla v roce 1979. Při této příležitosti byla otevřena báhň kostela a v ní nalezena měděná schránka s letopočtem 1862 s historickými dokumenty. Red.

Foto: Archiv NPÚ ÚOP Pardubice, 1966

Pomník padlým v 1. světové válce

Stojí na návsi, zastíněn vysokým stříbmým smrkem. Jeho autorem je J. Vít z Konecchlumí

u koženek má připevněn toulec na brousek. Za postavou z kvádrů vystupovalo brko (chybí).

Pohlednice vydaná u příležitosti odhalení pomníku roku 1935

(signatura vpravo vpředu na 3. nejvyšším schodu). Pomník byl slavnostně odhalen 10. června 1935. Na třech stupňovitých pískovcových schodech ze složeného řezaného kamene jsou centrálně osazeny stupňovité kvádry z leštěné žuly. Nejvyšší z nich je ze světlé žuly, zakončen plošinkou, na níž původně stála busta dr. A. Švehly. Proto se památník původně nazýval pomník Dr. A. Švehly s deskami padlých. Na sousedícím kvádru z černé leštěné žuly je uvedeno: 1914 - 1918/ MY DALI ŽIVOTY/ VY DEJTE LÁSKU. A pod sebou jsou uvedena tato jména: HURYCH JOS., CARDA VÁCL., ČÍŽEK AL., ŠOLTYS JAN, ŠÍP JAR., ŠUMA FRANT., KOTLÁŘ VÁCL., KOTLÁŘ JAN, MALÝ VÁCL., HRABÁK BOH., VANÍČEK VIL., a dále nápis Zemřeli: SMETANA JOS., JAMPÍLEK JOS., PEKÁREK JAN.

Vlastní sochařská práce na pomníku je kromě chybějící busty dr. Švehly zosobněna ve dvou postavách z pískovce, umístěných po stranách na vrcholu stupňovitého podstavce. Vlevo je realizována částečně klečící postava vojína s ováznou hlavou, pravou rukou si přidržuje pušku a levou, vztyčenou, ukazuje na lipovou větvičku (nyní chybí). Vpravo stojí postava rolníka se sklopenou hlavou, v rukou drží klobouk, pod skrčenou pravou rukou drží kosiště s kosou (chybí) a

Pomníček Ladislava Maksa

Na návse vlevo od pomníku padlých z 1. světové války je situován žulový pomníček, stojící na nízkém obdélném podstavci. Vlastní pomníček má podobu nepravidelně tesaného kvádrů, v horní části zúženého. V přední stěně je ve čtvercovém rámu vsazena bílá deska s černým textem: 1939-1945/ LADISLAV MAKSA / Padl abychom žili.

Ukřižovaný - Krucifix

Půjdete-li z Cholenic do Vršců, asi 200 m od konce vesnice vlevo v poli naleznete železný kříž na pískovcovém podstavci. Krucifix není signovaný a pochází pravděpodobně z poslední třetiny 19. století. Na nízké čtvercové základové desce se zaoblenými okraji stojí mohutný kvádrovitý sokl v horní části

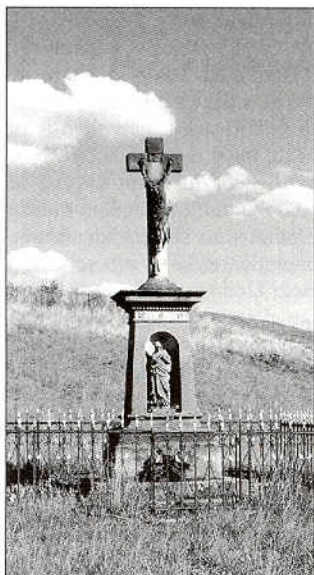
s přesahující římsou, která zkončeně vrůstá do paty kříže, zakončené dvěma profilovanými římsičkami. Jednoduchý železný kříž vysoký přes 2 m nese litý korpus Krista. Zdobná část se soustředila na masivní podstavec - všechny čtyři stěny mají stejné reliéfní provedení - pilastry jsou zakončené trojlaločným obloukem kombinovaným s tudorským. Pod rozšířenou římsou se po celém obvodu kvádrů opakuje motiv trojlaločného oblouku. Mezi pilastry jsou vyryté texty z evangelia sv. Matouše. Na přední stěně je text:

Pojďtež ke mně/ všichni kteříž/ pracujete a obtíženi/ jste, a já vás občerstvím/ P. Ježíš u sv. Mat. /11,28./ Zprava z boku: Kdožkoli mne/ vyzná před lidmi/ vyzná i já jej před/ Otcem svým/ kterýž jest v nebesích/ P. Ježíš u sv. Mat. /10,38./ Vzádu na soklu: Chceli kdo za mnou/ přijíti zapři sebe/ sám a vezmi kříž/ svůj a následuj mně./ P. Ježíš u sv. Mat. /16,24./ Zleva z boku je nápis na podstavci velice poničený povětrnostními vlivy, již dnes téměř nečitelný. Vychází též z evangelia sv. Matouše - patrně se jedná o kapitolu 14, verš 27: Já jsem to/ nebojte se./

Ukřižovaný - Krucifix

Pískovcový Krucifix dnes naleznete u paty kopce, na němž je postavena kaple sv. Marka. Od r. 1907, kdy byl vyzdvížen, stával na návsi. Jeho autorem je sochař Jan Jedlička z Vojic (vlevo z boku na nízkém soklu signatura). V r. 1962 byl roze-

brán a složen u hřbitovní zdi. Zaslouhou Františka Čišteckého z čp. 89, který zorganizoval obecní sbírku na znovuoobnovení Krucifixu, byl v r. 1965 postaven na úpatí cesty na hřbitov.

Na dvou stupňovitých nízkých základových deskách je podélně posazen nižší kvádr. Na něj navazuje vysoký ústřední podstavec, v dolní části s oble pro-

filovanými římsami, v horní části zakončenými deskami se skládanými, schodovitými geometrizujícími římsami. Přední stěna je modelována hlubokou nikou s plným obloukem, v níž byla umístěna plastika celé postavy svíce s ukloněnou hlavou a rukama, složená na prsou.

Kromě profilace římsami a niky jsou dalšími zdobnými prvky pouze nízké zoubkování a rozety po obvodu soklu nad výklenkem. Pata Krucifixu stojí na římsové desce. Autorovo pojetí kříže bylo inspirováno Myslbekem. Pro ochranu kříže je postaven kolem železný kovový plůtek s brankou.

Ukřižovaný - Krucifix

Půjdete-li po ní cestou, směrem ke Kojetínu, naskytne se vám pohled na horizont, na němž před dvěma vzrostlými kaštany stojí torzo Krucifixu. Dojdete-li na místo, otevře se Vám rozhled do okolní krajiny. Na tomto magickém místě nechali choleničtí obyvatelé v roce

1863 postavit z pískovcového kamene Ukřižovaného, jak dokládá vyrytý text na zadní stěně soklu: *"Tento kříž jest od/ zbožných obyvatelů počestně/ obce Cholenické v r. 1863 ku cti/ a chvále Boží na oslavu apošto/ lů slovanských sv. Cyrilla/ a Metoděje a na památku/ tisícileté slavnosti uvedení/ křesťanství do Čech."/* Na základové desce je položen podélně větší, jen mírně ohlazený kvádr, na něj je posazen velký kvádr, zakonče-

ný stupňovitými profilovanými římsami. V přední části soklu je vytesán rámeček ve tvaru obdélníka, v němž je dnes již bohužel nečitelný nápis ke cti a slávě Boží. Na vrcholu soklu je ještě patrný zbytek paty Krucifixu, jehož části leží rozbité u zadní stěny podstavce. Opravdu smutný pohled na zdevastované kulturní dědictví, které pro nás naši předkové s citem ke krajině vytvářeli!

Text a foto: PhDr. D. Linková

Příroda v okolí Cholenic

Jihozápadní část jičínského regionu zařazujeme geomorfologicky do tzv. Východolabské tabule. Jedná se o plochou pahorkatinu v povodí říčky Mrliny a jejích přítoků. Krajina je zde pouze mírně zvlněná s typickými mělkými údolími. Podloží je zde tvořeno svrchnoturanskými až koniackými slínovci a vápenitými jílovci.

Nadmořská výška je v rozmezí 250-282 m n.m., když nejvyšším bodem je návrší Vinice.

Katastrální území obce je 454 ha v povodí potoka Stříbel, s místními rybníčky Čakal a Bolševik.

Krajina okolí Cholenic patří mezi krajinu intenzivně zemědělsky využívanou. Rozlehlé lány zemědělských plodin bez remízků a mezi způsobují výrazné ochuzení druhové skladby živočišstva i rostlinstva. Oázou v této krajině je pouze Zámecký rybník v Kopidlně a blízká obora. Velice zajímavým, především ornitologicky, je ryb-

ník Kojetín, který se nachází mezi obcemi Budčevy a Běchary, katastrálně však patří k obci Cholenice.

Mgr. Petra Zíková

Chráněná přírodní památka - rybník Kojetín - je ornitologicky bohatá lokalita uprostřed polí, pro kterou je charakteristická početná hnízdní kolonie racka chechtavého. Hnízdí zde přibližně 800 párů. V simbioze s rackem chechtavým hnízdí potápka černokrká a husa velká. Pravidelně hnízdícími ptáky jsou

rákosník obecný, proužkovaný, zpěvný, velký a strnad rákosní.

Na hladině rybníka lze vidět kachnu divokou, poláka velkého, poláka chocholačku, čírky a labuť velkou. Z dravců v rákosině hnízdí moták pochop. V křoví zaslechneme zpěv pěnice černohlavé, pokřovní, hnědokřídle, krále pěvců slavíka obecného a další druhy ptáků.

Rybník Kojetín je zeleným ostrovem uprostřed polí, který si zasluhuje stálou ochranu.

Zbyněk Smolík

Cholenice - pískovcová plastika ze sloupů vrat. Foto: O. Hrdlička

Život předků, jich báje a pověry zapsané v cholenické kronice

Nový rok byl prorockým dnem pro celý rok. Říkalo se, že kdo dělá na Nový rok, bude dělat celý rok - na ten den platí přísloví s nikým se nehněvati a raději zpívati. K snídani ukrojí se vánočka, v níž jest hrášek, kdo ten kousek s hráškem obdrží, bude mít celý rok štěstí. Snese-li slepice dopoledne vejce, budou nésti do půl roku, snese-li odpoledne, budou nésti celý rok. Je-li ten den velký vítr, bude mnoho housenek a myši. Je-li slunečno, bude hojně obilí, je-li krvavý západ, bude často ve vsi hořeti.

Podle počasí v masopustě usuzoval hospodář na budoucí úrodu. Je-li chladno, bude chladné jaro, přší-li, bude špatná žně; pěkné počasí v poslední neděli masopustní znamená hojnost pšenice, v pondělí úrodu žita, v úterý úrodu brambor. Pak nastal půst do Velikonoc.

Bylo-li na Škaredou středu pod mrakem, říkali naši předkové: *"Škaredi-li na Škaredou středu sluníčko, bude škaredit i žitíčko"* (bude málo sypat). Je-li na Velký pátek vítr, bude hodně ovoce. Velký pátek deštivý, celý rok žiznivý. Zvláštní staro-

české zvyky panovaly na svátky velikonoční: na Velký pátek při slunce východu jde hospodyně na rozcestí, pokloní se vycházejícímu slunci a nespátří-li někoho, budou krávy hojně dojití. Ze sousedících polí se stírá rosa na pole domácí, aby byla větší úroda. Hospodyně se zabalí do rozsívky tak, že dva cípy táhne po zemi a přebíhá přes mez z pole na pole. Na svém poli se zastaví a padne třikrát na zem a pokloní se slunci a ubíhá k domovu. Křikne-li na ni někdo: *"Na polovic"*, nemá čarování moci.

I tak se žilo v Cholenicích. Vzpomene si někdo při jaké příležitosti byla tato fotografie zhotovena?

Poslední dubnovou noc stavějí mládenci svým děvčatům pod okna "Máje" - v našem kraji vysoké tyče na konci se smrkem s fábory. Dívka nesměla vědět, který chlapec jí máj postavil.

Po zních slavila se "Bába". Vezly se poslední "shrabky", jen tak jedna vrstva na žebřiny a na ně se posadila vycpaná "bába" se srpem v ruce, v druhé

s věncem a snopem obilí. Kol dokola seděli a zpívali ženci a žnečky. Ve vratech vítal je hospodář a hospodyně s připitkem a oni mu odevzdávali dobrou žez za zpěvu písní - hospodyně naplekla koláčů a hospodář přidal rosolku a nějakou zlatku žencům. ...

Nastala doba přástek. Len byl připraven usušený a zbavený

pazdří, česal se trdlicí. Po jemném očesání tj. zbavení kůry a rozvláknin se spřádal na kolo-vratě. Přásky bývaly veselé - vypravovaly se při nich pohádky ze starých zlatých časů, zpívaly se písně a spřádaly se vedle přádky a známosti mláden-ců a děvčat. Večeře byla též lep-ší, mléko s brambory, smažený kucmoch a bylo-li to u celolání-ka i kávu přinesl z jarmarku pro hospodyně, aby při přástkách přilepšila. Ovšem říkalo se, že "kde vaří kávu, brzy přijdou na buben".

Draní peří bylo také starým venkovským zvykem a oslavo-no se vši okazalostí. Zvláště sel-ka, která měla dorůstající dcery hodně se nastarala, aby je dobře vybavila, neboť dobře vybavená dcera nemá deset let ničeho kupovat. Mezi výbavu náleželo v první řadě vybavení peřinami. Dcera celoláníka měla mít až

na 6 posteli peřin, a to pěkně pra-chových, vysoko vyrovnaných.

Den před Štědrým dnem se peklo, vařilo a smažilo. Nesmě-lo se nic spálit, neb spálí-li se něco, bude do roka hořeti. Noc před Štědrým dnem nazývá se "dlouhá noc", neb celou noc se předlo a co si čeládka za noc napřed, nechá si pro sebe. Na Boží Hod vánoční nesmí nikdo nic dělati, aby měl požeňání celý rok. Rozloupne se 12 oře-chů podle měsíců, který bude zkažený, ten měsíc bude nešťat-ný. Při-li na Mládátka (28.12.), bude deštivé jaro a zle na osení, je-li mlhavo, bude hojně nemocí.

Poslední den v roce - Sv. Sil-vestr - oslavoval se všeobecným veselím, později i pitkou. V půl-noci sestoupili se známi do kru-hu, objímali se a přáli si šťastný nový rok.

Výbrala Hů

Cholenická kapela

Pod číslem 147 nalezneme v Kablíkově sbírce koroptev polní. Do dnešních dnů se dochoval již jen jeden pták - samec pocházející od Vrchlabí.

Koroptev polní

Z Kablíkovy sbírky ptactva

Koroptev polní je asi 500 g těžký pták, šedohnědého zbarvení. Pro samečka je typická rezavě zbarvená skvrna na prsou ve tvaru srdíčka. V letních měsících žijí koroptve v páru a oba rodiče pečují o své potomstvo. Na zimu se koroptve spojují v malá hejna a putují krajem za potravou. Dospělí ptáci se živí semeny plevelů, mlá-data hmyzem.

Koroptev polní je původem stepní druh, který nacházel vhodné podmínky v zemědělské krajině 19. století. Ještě před II. světovou válkou byla koroptev běžným ptákem, podle záznamů bylo v roce 1935 uloveno 2 570 000 koroptví. Po několika tuhých zimách ve 40. letech však populace koroptví výrazně poklesla. Pravděpodobně by se tato ztráta vyrovnala, kdyby nedošlo ke kolektivizaci země-dělství. Velké lány bez původních mezí a

remízků neposkytují koroptvím vhodná hnízdiště a úkryt a nadměrné používání herbicidů a insekticidů připravuje koroptve o potravu. V neposlední řadě sni-žují počty koroptví i zemědělské stroje. A tak přestože v roce 1970 byl odstřel koroptví úplně zakázán, její populace stále klesá, a to v celé Evropě. Je paradox-ní, že naopak vhodné životní podmínky nacházejí dnes koroptve na neudržova-ných okrajích moderních sídlišť.

Možnost ochrany koroptve spočívá pře-devším ve změnách naší krajiny: vytváře-ní travnatých pásů uprostřed velkých polí a rozptýlené zeleně. Dále je nutné snížit po-užívání pesticidů nebo alespoň ponechat neosetřené okraje polí. V zimním období, především při vyšší sněhové pokrývce, je vhodné koroptve přikrmovat. Zároveň je možné tyto populace posilovat vypou-

štěním umělé odchovaných koroptví. Také na Jičíně byly kdysi koroptve velmi rozšířené. Dr. Šir ve své knize Ptac-tvo české (1886) popisuje velké hejno ko-roptví v Rybníčku u Jičína. Také on upo-zorňuje, že "zima krutá s mnohým sně-hem, ale i na jaře nepohoda počasí, lijáky a kroupy škodí koroptvím, ... a mnoho hnízd bývá zničeno od ženců".

V roce 1975 byla pozorována jedna rodinka koroptví v blízkosti Miletínské bažantnice a v roce 1979 v Ůlibické ba-žantnici. V 90. letech byly koroptve pozo-rovány pouze v okolí Nové Paky, v letoš-ním a loňském roce se malá hejtna koroptví opět objevila na více místech našeho regionu. Zbývá nám tedy jen dou-fat, že změny v zemědělství související se změnou naší společnosti, s sebou přine-sly i zlepšení podmínek pro tyto nenápad-né ptáky, a že děti nebudou znát koroptve jen z básničky Fr. Hrubína.

Mgr. Petra Zilková

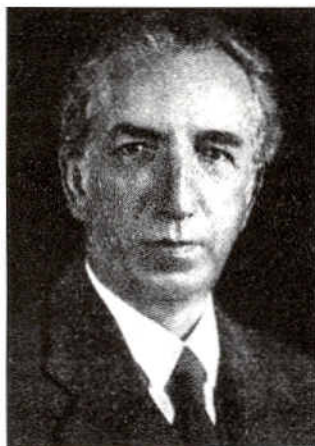
Jičín ve vzpomínkách spisovatele Dominika Filipa

Zážitky z dětství a dospívání patří nepochybně k těm nejsilnějším, které jsme v životě nasbírali. S přibývajícím věkem se objevují v mysli stále častěji. Tuto skutečnost můžeme potvrdit na jednom příkladu z tvorby jičínského rodáka Dominika Filipa (1879-1946), dnes pozapomenutého spisovatele knih pro děti a mládež. V období 1. republiky a 2. světové války jich napsal přibližně 15 a zaměřil se v nich na umělecké ztvárnění lidových pověstí a bájí, ale sledoval i hlediska výchovná a poučná. Filip se sice narodil v Jičíně, ale dětství prožil s rodiči v Jamném nad Orlicí v Orlických horách nedaleko hranic. Do Jičína se opět vrátil ve dvanácti letech, aby zde absolvoval středoškolská studia. Po maturitě v r. 1898 odešel do Prahy na vysokou školu. Jako povolání si vybral učitelství. Byl profesorem na několika středních školách, od 20. let 20. stol. působil v Praze povětšinou jako redaktor.

Jako zralý padesátník se začal zřejmě více zamýšlet nad během svého života a jeho bilancováním, a tak v roce 1931 vyšel v pražském nakladatelství Aloise Hynka jeho román pro mládež "Druhým životem", který nese významné autobiografické rysy. Hlavní postava, stárnoucí muž Martin Stehno, se v něm oddává snění, které jej přenáší do dob jeho dětství a mládí. Filip zde přirozeně pracuje s uměleckou nadsázkou, a tak nelze tvrdit, že by ve všech aspektech touto hlavní postavou byl on sám. Ačkoliv v knize nezmiňuje Jamné ani Jičín, realie popsaných míst jsou přesné a prozrazují, jak hluboce jej toto životní období ovlivnilo a otisklo se v jeho paměti. Pro nás má kniha důležitost nejen v tom, že si můžeme doplnit faktografické poznatky spisovatelova mládí, ale z dílčích popisů a místopisných údajů vysledovat, jak vypadal Jičín a život v něm v 90. letech 19. stol.

Dominik Filip bydlel po sedm let svých středoškolských studií na jičínské reálce v domku svých prarodičů Svobodových, rodičů jeho matky. Vlastnili tehdy domek čp. 45 na Novo-

městském (dnešním Lidickém) náměstí, při němž byla poměrně rozsáhlá zelinářská zahrada. Ta jim spolu s polnostmi v blízkém okolí zajišťovala obživu. Prastarý roubený dům na rohu náměstí a Příčné ulice už by-

Spisovatel Dominik Filip

chom ovšem dnes marně hledali. V roce 1934 vyhořel a jeho místo dodnes nebylo zastavěno. Byl jedním z posledních svědků Valdštejnovy doby. Dle Jar. Mencla pocházel z roku 1633, Filip v knize uvádí datum ze záklopového prkna o dva roky pozdější. Na pohlednici v horním obrázku severovýchodního rohu náměstí jej bohužel nevidíme; stál ještě kousek vpravo mimo záběr. Z popisu v knížce si však můžeme utvořit docela přesnou představu. Byl celý roubený, přízemní, se štítem do ulice, s podsíní na sloupech, nad ní byla krytá pavlač s okny a přístupem na půdu. Přízemí obsahovalo kromě síně a několika menších prostor dvě obytné místnosti. Přední, se dvěma okny do náměstí, sloužila jako Filipův studentský pokojík. Nebyla příliš světlá, neboť byla zastíněna onou přesahující pavlačí. V zadní místnosti s velkou pecí a kachlovými kamny, s jedním oknem do zahrady, druhým do Příčné ulice, žili babička s dědečkem. Z tohoto boku byl i vjezd do zahrady. Domek byl částečně podsklepen a půda sloužila k ukládání sena a obilí. Na obytnou část navazovaly stáj i chlév. Z dílčích náznaků v textu lze usuzovat na dosti chatrný stav objektu. Např. síň měla jen hliněnou podlahu a strop tvořily tzv. mosténice, tedy ku-

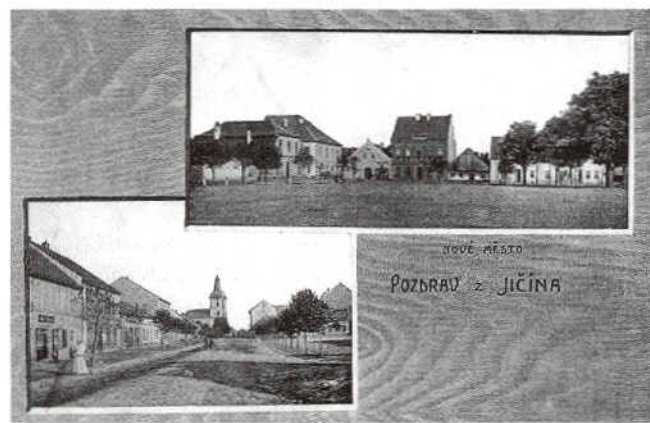
laté tyče silné jako bidla.

Podobné ostatně byly všechny novoměstské domy, postavené v této části města dle urbanistického plánu Valdštejnových architektů. Nové město mělo sloužit jako řemeslnické a hospodářské zázemí města. Stavělo se ve velkém chvatu, nepříliš kvalitně, a tak je až s podivem, že některé domy zde vydržely 300 let.

V tomto domku trávil Filip nejvíce času, a proto se v jeho vyprávění objevuje nejčastěji. Během svého sedmiletého pobytu v Jičíně však přirozeně dokonale poznal celé město i okolí. Prožil zde obyčejná klukovská dobrodružství i první lásky. Z útržkovitých informací si tak můžeme vytvořit i další obrázky. Jak například vypadalo dnešní Lidické náměstí? Ovšemže zcela jinak než nyní, kdy původní severní a jižní strana byly zbořeny. Tehdy působilo rozlehlejším dojmem, protože nebylo rozčleněno na jednotlivé díly jako dnes. Nedlouho před Filipovým příchodem do Jičína prošlo dílčími úpravami. V roce 1886 byl zavezen malý rybníček Jordánek, který se nacházel při západní straně a o několik let později byla plocha náměstí zčásti vydlážděna čedičem. V té době byly též vysazeny lípy kolem celého obvodu, které ho

valo tržištěm dobytka, cvičištěm vojáků obou jičínských kasáren, v podvečer pak obvykle rejdištěm mládeže a hus. Při severní straně se konala malá korsa studentů s děvčaty. Večer bylo náměstí spoře osvětleno čtyřmi petrolejovými lampami. Mládež se scházela v jeho středu u kašny s rumpálem a u kaštanů kolem sochy sv. Jana Křtitele. Bavila se povětšinou zpěvem za doprovodu harmoniky nebo houslí. O sedmé večer ruch postupně umlkal a od osmé již zde bylo úplné ticho. Ti, kdož se chtěli nadále bavit, se přesunuli do hospod, jež byly v té době na náměstí tři. Kromě známé Veselky a hospody Elišovy se ještě jedna nacházela v čp. 48 a vlastnil ji pekař Rejř (v knize Kejř). Veselka Ant. Fuchse (v knize Hradilův hostinec) měla tehdy ještě dřevěné podloubí zasahující do náměstí.

Z dalších míst je dobře popsána každodenní cesta studenta Filipa do reálky dnešní Ruskou ulicí a ulicí Na Hrádku. V té době ještě nebylo Staré a Nové město stavebně propojeno, a tak od Cidlina šel po hrázi zaniklého Špitálského rybníka osazené lipovou alejí. Nejvýznamnějším místem "společenského vyžití" tehdejších obyvatel bylo populární korso na dnešním Vald-

Jičín - Nové město. Pohlednice ze sbírky Ing. Karla Čermáka

dnes značně zastihují. Student Filip ovšem viděl pouze malé stromky (viz též obrázky na pohlednici), které mu nebránily v tom, aby z okna svého pokojíku měl dokonalý přehled o tom, co se na náměstí děje. A dělo se toho tam mnohem více než dnes. Novoměstské náměstí bý-

štejně náměstí. V knize je pěkně popsáno dění v obou delších podloubích. Zatímco na jižním se promenovaly chudší vrstvy, tj. venkovani a prostí vojáci, severní bylo určeno pro městskou honoraci, důstojníky a studenty. Železniční nádraží se tehdy zdálo být daleko za městem.

Neexistovala spojka pro pěší na Nové Město, a tak student musel absolvovat dlouhou zacházku až k hradbám Starého města: *"Pole tato byla vlastně ve městě, neboť ležela mezi vlastním městem a předměstím, ale tehdy nebylo tu ještě domů. Cesta od nádraží tvořila veliký oblouk a byla vroubena alejí švestek. Po levé straně táhla se rozsáhlá zelinářská pole, vpravo zadky městských budov a zbytky starého zámku, z něhož ovšem bylo už jen něco zdí. Celé této poloze říkalo se Pod zámek a největší z těchto polí, hned pod navezenou cestou, bylo pole dědečkově. S jedné strany omezovala je bahniťá řeka, která se tu*

v létě sotva plouží. Martinovu pozornost budilo víno, které tu rostlo při hradbách a nalévalo právě hrozny, pak ohromné dýně, zvané "turky". Nic takového doma v podhoří nevidal. Pak přešel most a vešel na předměstí, které s této strany ještě neznal. Chudé domky, jako jinde, asi polovice zděných, ostatní dřevěné. Všude plno dětí, které si chlapce zvědavě prohlížely".

Z okolí Jičína Filip s kamarády nejlépe poznal pole a louky na místě vysušeného rybníka Porák, kde se učivali a získávali těž exempláře pro své sbírky brouků a motýlů. V neregulované Cidlině u bývalého mlýna Valcha lovíli ryby (chytili tam

dokonce štika), vystoupali na Homol (Zebín) a v Čejkovicích byli na posvícení. S dívkami podnikli celodenní výlet do Boru (Prachovských skal), kde viděli mj. původní dřevěnou šlikovskou restauraci s verandou.

V knize nikde Filip neuvádí, že část děje se odehrává v Jičíně, město dokonce nemá vůbec žádné jméno. Jednu zřetelnou nápoděvu nám v ní přece jen zanechal. Dědeček Josef si při práci rád prozpěvoval. Jednou z jeho nejoblíbenějších písní byla "Znám já jeden krásný zámeček nedaleko Jičína".

Historie nepředstavuje pouze výčet bitev a válek, dob panování králů či střídání umělec-

kých slohů. Tvoří ji i životy obyčejných lidí, jejich práce, příběhy a osudy. Z tohoto pohledu jsou vzpomínkové knihy jako je tato (či např. Kubínovy Jivinské rapsodie) nebo i amatérsky zaznamenané paměti neocenitelným zdrojem poznání. Citlivějším povahám potom mohou posloužit k nostalgickému zamyšlení nad dobou, kdy stačilo klíč od vstupních dveří formálně uložit pod práh a v klidu a bez obav odejít z domu. A tak přestože Dominik Filip nepatří mezi spisovatele, jehož díla přežila dobu, v níž byla napsána, za tuto knihu se sluší mu poděkovat a být za ni vděčný.

Ing. Karel Čermák

Město Jičín je hrdé na své stavební památky, které jsou obvykle spojovány s osobností Albrechta z Valdštejna a jeho architekty. Ovšem i další století postupně dotvářela stavební tvář města. Dnešní vzhled historického středu města Jičína je silně poznamenán stavební činností 40. let 19. století.

V této době měly vliv na vývoj měst i požáry. V roce 1834 vyhořelo v Jičíně na Malém náměstí (dnes náměstí Svobody) devět domů, v roce 1835 požár zničil řadu domů na Žižkově náměstí od č. 3 (dnes řeznictví) až po č. 7, dnes je zde hotel Paříž, který byl postaven až po požáru jako hotel U města Hamburku. Největší požár vypukl v červenci 1840 v chlévě u městských hradeb v blízkosti fortny. V malé chvíli zachvátil 8 domů až po masné krámy a rozšířil se na celou severní stranu náměstí, do Židovské ulice a do Zelené ulice (dnes Čelakovského). Protože zadní části domů na náměstí a domy v Židovské a Zelené ulici byly dřevěné, ulice byly úzké a voda byla jen v kašnách na náměstí, strávil tehdy oheň 39 domů i židovskou synagogu. Severní polovina Starého města se stala spáleništem a zříceninou. Trvalo téměř dvacet let než škody byly nahrazeny.

Jaroslav Mencl ve své Historické topografii města Jičína jako první upozornil na to, že po požáru na přestavbách poškozených budov a na výstavbě nových se převážně podílel stavitel Josef Oppolzer. Byl to vyni-

kající architekt pozdního empíru. V roce 1839 navrhl dřevěný pseudogotický ochoz a štíhlou jehlancovou střechu na Valdickou bránu jako náhradu barokní helmice. Práce byla uskutečněna v r. 1840 a dala bráně podobu, která je více jak 160 let pro Jičín typická.

Dům Josefa Oppolzera, Husova ulice čp. 74 (druhý zleva)
Pohlednice ze sbírky Ing. Karla Čermáka

Jaroslav Mencl se při své práci na Historické topografii města často setkával s dílem architekta Oppolzera, který ve 40. letech 19. století určoval stavební vývoj Jičína. Chtěl proto zjistit něco o jeho osobě. Podařilo se mu v Jičíně najít kromě zápisů o domě, který si zde postavil, pouze na děkanském úřadě snubní protokol jeho dcery Frederiky (Bedříšky) před sňatkem s Rudolfem Brandstetterem z ledna 1848. Protože Oppolzerovy stavby jsou známy jen z Jičína a je-

ho okolí, není o něm ani zmínka v odborné literatuře.

Když se v roce 1998 redakce sborníku *Z Českého ráje a Podkrkonoší* rozhodla uveřejnit článek Jaroslava Wagnera *Architekt a stavitel Josef Oppolzer*, byl jsem požádán o doplnění osobních údajů. Ve Státním okresním archi-

vu v Jičíně se mi podařilo najít pozůstalostní spis Josefa Oppolzera a ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích matriční zápisy o křtu jeho dětí. I když ani tyto archivní prameny nedaly odpověď na všechny otázky, přece jen umožnily blíže poznat osudy této osobnosti.

Josef František Oppolzer (obvykle se psal pouze Josef) se narodil asi roku 1792. Podle matričních zápisů o narození a křtu jeho dětí víme, že v letech 1819 - 1827 byl přísežným vrchnos-

tenským zeměměřičem na panství Mimoň a bydlel s rodinou v Hamru č. 21, což byl hospodářský vrchnostenský dvůr. Podle neúplně dochovaných hospodářských účtů byl v Hamru již v červenci 1818, ale nebyl režijním zaměstnancem panství. Jeho vztah byl jen smluvní.

V Hamru se Oppolzerům narodily 3 děti: syn Josef dne 24. dubna 1819, dcera Frederika 16. srpna 1820 a syn Karel 28. ledna 1827. Jako otec dětí je uveden Josef Oppolzer, přísežný vrchnostenský zeměměřič, syn Josefa Oppolzera, vrchního panství Červený Hrádek (u Chomutova) a Terezie roz. Teuchlinové z Nových Hradů (Grazten - u Trhových Svinů) a jako matka dětí Anna Oppolzerová, dcera Jana Brucka, ranhojiče v Nové Pace a jeho manželky Marie roz. Wonnechtové z Libštátu.

Všem třem dětem byla kmotrou Alžběta (Elisabeth), manželka Josefa Půlpána rytíře z Feldšteina a na Domousnicích a kmotrem dědeček Josef Oppolzer. Další kmotrou u Frederiky byla babička Marie Brucková, u Karla Marie Kreislarová z Hostinného.

Otec Josefa Oppolzera podle neúplné řady schematismů Českého království byl v let. 1819 - 1824 vrchním panství Červený Hrádek. Úřad mohl nastoupit v letech 1811-1818 (chybí schematismy). V r. 1824 šel do výslužby a jeho nástupcem se stal bývalý justiciář Michael Fišer. Ještě v lednu 1827 byl Oppolzer kmotrem svému vnuku Karlovi.

Další syn Jindřich (Henricus) se narodil v Sobotce č. 257 dne 25. listopadu 1829, a protože byl asi nemocen, byl druhý den pokřtěn. Kmotry mu byli Václav Šolc, kostelník a porodní bába Marie Nejedlová, oba ze Sobotky. Na výběr kmotrů nebyl čas. Jindřichův otec je uveden jako panský inženýr stavby a jeho manželka Anna jako dcera Ignáce Bruka z Paky, ale ve všech dalších matričních zápisech je Jan (Johann) Bruck.

Kdy se mezi lety 1827-1829 Josef Oppolzer přestěhoval do Sobotky, není známo. V r. 1829 postavil novou sakristii kostela sv. Prokopa v Libošovicích.

Asi v roce 1833 nebo 1834 se Oppolzerovi přestěhovali do Jičína. Poprvé jsou uvedeni v Soupise duší z počátku roku 1835 (v soupise na r. 1833 nejsou a na následující rok se soupis nedochoval). Bydleli na Starém městě v Balbínově ulici č. 25 (prostřední část jezuitského semináře) v domě vdovy Ludmily Hoffmannové. Kromě majitelky domu, jejích dvou dcer a služky, Oppolzerů se služkou, zde bydlel Medic. doktor Bernard Beutl, krajský fyzik (krajský lékař) s rodinou, služkou a kočím a profesor gymnasia P. Antonín Gebauer.

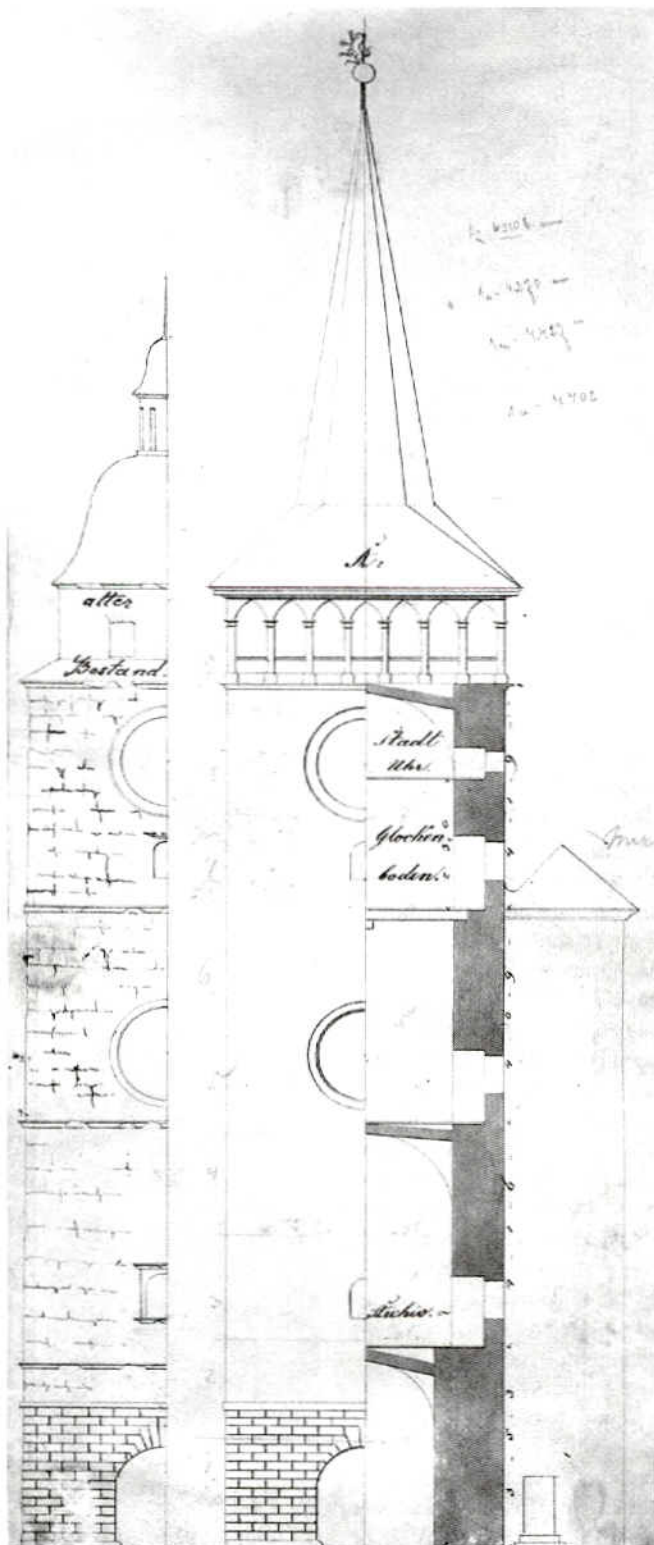
V roce 1836 koupil Josef Oppolzer od Karolíny Hladké stavební místo na Valdickém předměstí při Hradecké silnici (dnes Husova třída). Postavil si zde podle vlastního návrhu jednopatrový dům čp. 72 (od r. 1851 čp. 74). Dnes je tu železářství a domácí potřeby FEROPLAST RYNA. Již v r. 1837 se Oppolzerovi sem nastěhovali a v dalších letech zde s nimi bydleli jeden nebo dva nájemníci s rodinami. V roce 1841 odešel z domu syn Josef (22 let) a asi 1844 syn Karel (16 let). Jaké měli vzdělání, nevíme, nejmladší syn Jindřich vystudoval v letech 1842-1850 jičínské gymnasium.

Dcera Frederika se v lednu roku 1848 provdala za Rudolfa Brandstettera, kontrolujícího úředníka při správcovském úřadu c.k. Tereziánského ústavu pro urozené dámy v Praze na Hradčanech, který byl v městečku Milíně v Berounském kraji.

Rudolf, syn Františka Brandstettera z Hořovic a jeho manželky Eleonory, dcery Matyáše

Helda z města Nepomuku, se narodil 10. 4. 1809 v Hořovicích. Za svědky jim byl Karel Půlpán rytíř z Feldšteinu a Jan Sacher, úřední sluha panství Smidary.

zii ze Žamberka koupili v Jičíně pozemky od manželů Ignáce a Josefy Steinpfänderů. Od Karolíny Hladké koupil 2.4.1851 J. Opolzer část zahrady se stodolou.

Oppolzerův návrh přestavby Jičínské brány

Oppolzerovi měli od doby, kdy přišli do Jičína, jednu služku, ale v letech 1849-1954 měli dvě a jednoho čeledína. Každý rok to byl jiný. To nasvědčuje tomu, že Oppolzerovi též hospodařili.

Dne 6. 7. 1850 si Oppolzerův bratr Gabriel s manželkou Tere-

Stavitel Josef Oppolzer zemřel 2. října 1852 ve všeobecné nemocnici v Praze ve věku 60 let. Závěť zde napsal 1. října a jako svědkové ji podepsali jeho bratr Gabriel a dva zřízcenci všeobecné nemocnice. V závěti odkazuje svůj majetek rovným

dilem svým třem synům. Dcera Frederika dostala svůj díl v době sňatku. Oppolzer přiznává, že dluží svému bratru Gabrieli 96 zlatých. Tyto peníze má vyrovnat jeho manželka.

Syn Josef byl nadlesním v Žacléři na panství, které v r. 1848 koupil Karel Půlpán z Feldšteina. Dcera Frederika, ovdovělá Brandstetterová bydlela na zámku v Domousnicích, kde její bratr Karel byl hospodářským správcem na statku Karla Půlpána. Nejmladší syn Jindřich byl kadetem ex propis (aspirantem důstojnické hodnosti) u 1. polního dělostřeleckého pluku v Praze. Bylo mu 22 let, a protože nebyl plnoletý, přál si umírající otec, aby se poručíkem stal Karel Půlpán. Ten se domníval, že bude v závěti jako strana a poručíkem byl určen Jan Čech, bývalý Justiciář (vrchnostenský právní úředník) v Rožďalovicích.

Podle pozůstalosti byl na konci života Josef Oppolzer též zaměstnán u stavební správy kasáren v Mladé Boleslavi.

Po smrti Josefa Oppolzera se do Jičína přestěhovala k matce vdova Frederika Brandstetterová se synem Rudolfem (nar. 1849) a o rok mladší dcerou Frederikou, která zde jako dítě zemřela. V letech 1857-1860 měla na bytě jednoho až tři studenty.

Syn Rudolf Brandstetter byl v Jičíně do r. 1864 (14 let), kdy asi studoval mimo Jičín. Od r. 1868 do 1870 byl zde jako vojin - dělostřelec (1869 uveden jako oficer). V letech 1871-1876 je v seznamech obyvatelstva bez udání zaměstnání. Od roku 1877 v Jičíně nebydlel.

V roce 1869 zemřel nejmladší bratr Jindřich, důstojník dělostřelectva. Jeho podíl na domě dědila matka, sestra a bratři Josef a Karel. V r. 1870 se vrátil k matce do Jičína jako penzista syn Karel, který 30. ledna 1872 zemřel. Po jeho smrti získala celý dům Frederika (Bedřiška) Brandstetterová, která r. 1900 jej postoupila svému synu Rudolfovi, vrchnímu poštomnímu oficiálu.

Roku 1919 koupila dům Františka Exnerová, manželka zubního technika. Tento pozdně klasicistní dům byl ještě v tomto roce secesně přestavěn.

Z archivního materiálu, který se podařilo shromáždit, může-

me sledovat osudy Josefa Františka Oppolzera od července 1818 až od jeho 26 let, kdy byl v Hamru. Víme, že se narodil asi v r. 1792 a jeho otec byl vrchním na panství Červený Hrádek. Je škoda, že není nic známo o jeho vzdělání. V prvních matričních záznamech z Mimoňe a z Jičína je uveden jako přísežný zeměměřič a ze Sobotky jako panský inženýr stavby. V Jičíně byl uváděn jako stavitel. Od kdy a za jakých podmínek pracoval u stavební správy kasáren v Mladé Boleslavi není známo.

Oppolzerovi byla německá rodina, o čemž svědčí německý zápis v české knize snubních protokolů a německý pozůstalostní spis. Oppolzerův otec i

matka pocházeli z německého pohraničí. Nevíme jaké národnosti byla jeho matka Anna, narozená 1801, která zemřela 3. července 1897, na tehdejší dobu ve velmi vysokém věku 97 let. Její otec Jan Bruck byl r. 1819 ranhojičem v Nové Pace, o jeho dřívějším působení nejsou žádné zprávy.

Pozoruhodný je blízký vztah Půlpánů z Feldšteina k Oppolzerům. Alžběta Půlpánová byla kmotrou třech Oppolzerových dětí, r. 1848 byl Karel Půlpán svědkem na svatbě Frederiky Oppolzerové a r. 1852 se měl stát poručíkem Jindřicha. Josef Oppolzer junior byl nadlesníkem na panství Žacléř, které koupil Karel Půlpán roku 1848 a roku 1866 jej prodal svému švagru Theerovi, svob. pánu ze

Silbersteinu. Karel Oppolzer byl hospodářským správcem v Domousnicích, které Půlpánové drželi od r. 1785.

Podle poznámek Jaroslava Mencla byl v druhé polovině 18. století Josef Půlpán regentem (plnomocníkem) knížete Karla Egona z Fürstenberku a jeho nástupců na panství Krivoklát, Krušovice a Dobrovice. Bydlel v Nižboru. Zaslouhou knížete z Fürstenberku dostal predikát z Feldšteina. Úřad zastával do prvních let 19. stol. Roku 1806 mu kněžna Leopoldína odkázala 900 zlatých.

V roce 1785 koupil Josef Půlpán ve veřejné dražbě statek Domousnice (11 km jihozápadně od Sobotky). Kolem r. 1792 zde založil u zámku punčochářskou

manufakturu, která existovala několik desetiletí. Po jeho smrti statek převzali synové Josef a Karel. Jeho manželka Alžběta (Elizabeth) roz. z Majerpachu byla dcerou pražského lékaře. Zemřela roku 1838. Měli čtyři děti: Josefa, Karla, Terezií (provdanou za barona ze Silbersteinu) a Annu, která zemřela r. 1804.

Stavitel Josef Oppolzer se ve čtyřicátých letech 19. stol. rozhodující měrou podílel na stavební obnově města Jičína.

Přesto, že měl tři syny, jméno Oppolzer z Jičína zmizelo a na Oppolzera se zapomnělo. Teprve Jaroslav Mencl ve své Historické topografii města Jičína na jeho zásluhy upozornil.

Oldřich Turčín

Motto:

*V hrobě klidno, v jeho lůně
člověk více nezastíně,
sladký, dlouhý sen tu spí;
zde složí každické bříme,
zavísti zde hyne símě
zde ho bouře nebudi.*

F.L.Čelakovský

Úvodem

Chceme-li psát o hřbitově, jsme hned s počátku na rozpacích, z kterého hlediska se tak má stát: máme se na hřbitov dívat očima historika a ličit, kdo zde leží pochováni, jaké postavení zaujímal ve veřejném životě a co vykonali pozoruhodného? Či máme si všimati jen náhrobků samých, jejich provedení a upozorňovati na umělce, z jejichž rukou tato skulpturní díla vyšla a podávati takto příspěvek k dějinám umění? Či konečně má z toho vyjít jen jakýsi soupis rovů bez zvláštního nějakého zřetele?

Když takto o věci uvažujeme, zdá se, že nejlepším vodítkem zde může být zájem, kterým bývá veden cizí návštěvník kteréhokoliv hřbitova. Není to jen pouhá zvědavost, která vede v cizím městě jeho kroky na svaté pole, nýbrž hledá tu odpověď hlavně na dvě otázky, které mu přitom tanou na mysli: 1/ Odpovídá tu nějaká význačná osobnost, která i po smrti zasluhuje, aby člověk vážil cestu k jejímu rovu a uctil tím její památku? 2/ Jsou zde nějaké pomníky umělecké hodnoty a od vynika-

Z říše věčného klidu

(Průvodce jičínským hřbitovem) - výňatek

jičích mistrů, stojící za podívanou?

V Jičíně, sídle škol a úřadů, působilo a zde také pozemskou svou pouť dokonalo mnoho mužů a žen, kteří buď jako učitelé odchováli celé generace, buď jako zdatní činovníci zaujímali v životě společenském význačná postavení, nebo jinou činností zůstavili po sobě milou paměť, takže jistě vděční žáci a věrní přátelé rádi při nahodilých návštěvách Jičína zavítají k jejich hrobu a věnují jim upřímnou vzpomínku. Naproti tomu nashromáždilo se za tu dlouhou dobu, co hřbitov stojí, zde tolik krásných děl uměleckých, jak z oboru plastiky tak architektury, že by mohla být chloubou kteréhokoliv galerie a právem budit zaslouženou pozornost milovníků výtvarného umění.

Těmto tedy dvěma druhům návštěvníků má být "Průvodce" nápomocen při rychlé orientaci: ukázati jim jednak místa, kde jsou uloženy tělesné pozůstatky osob, ať už z kterékoliv stránky pamětihodných, jednak je upozorniti na význačná umělecká díla sochařská nebo práce kamenické i na materiál, z něhož jsou vytvořena, a seznámiti je též stručně s životem umělců, kteří jsou svými pracemi na zdejších svatém poli zastoupeni. A poněvadž nad klidným jičín-

ským hřbitovem a jeho zadumaným kostelíkem přešla již tři celá staletí, bude zcela na místě předestati též několik historických dat o jejich původu a osudech.

Že tento způsob řešení neuspokojí všech čtenářů, a že tu budou leccého postrádati jest jisté, než i tak doufáme, že spisek bude přijat vřelě a že své poslání splní.

Hřbitov o Dušičkách r. 1932.

Foto: Archiv RMAg

Z dějin jičínského hřbitova

Hned na počátku dějin našeho města vyskytují se v Jičíně dva kostely: jest tu farní chrám sv. Jakuba, zvaný též velký (nynější sv. Ignác), a kostelík sv. Jana Křtitele na Koštofranku neboli menší; při obou kostelích byly hřbitovy. Kostel i hřbitov na Koštofranku byl pravděpodobně

obě pohřebiště již zaplněna; mimoto byl farní chrám sv. Jakuba věnován Tovaryšstvu Ježíšovu, které jej přezvalo na kostel sv. Ignáce a postavilo při něm jezuitskou kolej. Hřbitov tu nemohl již míti dlouhého trvání a byl proto zrušen. A poněvadž nevelký hřbitov na Koštofranku byl přeplněn, rozhodl se Valdešejn založiti nový hřbitov za ře-

kou Cidlinou spolu s kostelem či kaplí hřbitovní.

Hřbitov novoměstský, jak už bylo řečeno, vznikl současně s kostelem Panny Marie. Rozkládá se symetricky po obou stranách kostela a dozadu za kostel byl původně dosti skrovný, takže již roku 1631 byl k němu z příkazu vévody a na jeho útraty přikoupen ještě kus pole od Václava Vyšepolského a hřbitov obehnan zdi, jeden sáh vysokou; šířka jeho byla 67 m, délka 110 m. V hřbitovním prostoru se takto ocitl i dolejší díl tzv. *Strakovského úvozu*, který však zůstal nezavezen více než 200 let. Teprve r. 1848, když si to vynutil nedostatek místa, byly lípy, lemující po obou stranách úvoz, pokáceny a půda srovnána.

Původní rozlohu 67x110 m zachoval si hřbitov až do roku 1870, kdy byl nákladem záduší prodloužen dozadu o 60 m a o Dušičkách t.r. děkanem Šturmou vysvěcen. Jeho plocha se tím zvětšila více než o polovici, takže celková výměra činila (při rozměrech 67x170m) 1 ha 13 a 90 m².

Ale ani takto rozšířený hřbitov nevystačil nadlouho. Roku 1904 jedná městské zastupitelstvo o další jeho zvětšení, jednak použitím zádušního pozemku, sousedícího se hřbitovem, jednak zakoupením pozemku od Frant. Matouška. Zároveň bylo usneseno, zřídit na novém oddělení hřbitovní kapli a márníci s pitevnou, starou zeď, pokud hraničila s přikoupeným

Hroby vojáků zemřelých za 1. světové války Foto: Archiv RMaG

pozemkem, zbořiti a hřbitov v celku opatřiti novou zdí. Nově připojená část byla o něco málo větší než dosavadní hřbitov, totiž 1 ha 40 arů a 52 m², takže dnešní hřbitov má výměru 2 ha 54 a 42 m².

Práce zednické (tj. hřbitovní zeď, stavbu kaple a pitevny) provedl jičínský stavitel Jan Mareš, drenážní práce fa V. Krejcar z Miličevsi, řezbář a pozlacoavač v Jičíně. Všecky tyto práce byly skončeny v r. 1907 a vyžádaly si celkového nákladu 25 088 korun. Obrovský litinový kříž z r. 1893, který vévodil starému hřbitovu a stál na hlavní cestě v místech, kde ji přetíná druhá příčná cesta, oddělující třetí a čtvrté pole od pole pátého a šestého, byl tehdy přenesen na nový hřbitov na rozcestí za XI. a XII. polem.

V r. 1925, kdy byly na děkan-ský kostel pořízeny nové zvony, byl starý "umíráček", zbylý po

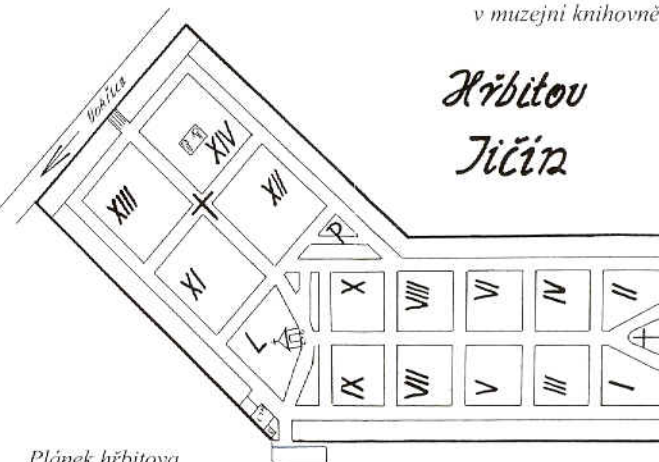
rekvisicích v jeho věži a pocházející z roku 1750 zapůjčen Duchovní správou hřbitovní kapli a zavěšen v její věžičce; dává se jím znamení k uzavření hřbitova.

Hřbitov má tvar nepravidelného šestiúhelníka. Zvláštní, jakoby kolenovitý jeho tvar vznikl tím, že byly v jedno spojeny dvě obdélníkové plochy, jejichž podélné osy byly k sobě šikmo skloněny.

Středem hřbitova vede hlavní cesta, lemovaná lipovou alejí, podél zdi pak, ve vzdálenosti asi 2 m od ní, běží cesty pobočné, rovnoběžné s hlavní, čímž vzniká při zdi koldokola úzký pás, vyhrazený hrobkám. Příčnými cestami jest vnitřní plocha rozdělena na 14 polí, z nichž 10 připadá na starý a 4 na nový hřbitov; levá pole jsou lichá (I-XIII), pravá sudá (II-XIV). Pole jsou pravidelné obdélníky nebo čtverce. U hřbitovní kaple se hlavní cesta uhybá poněkud vpravo, aby pak v rovné čáře dospěla k zadním železným vratům, určeným pro povozy, přivážející náklad (hlavně sochařský a kamenický) na hřbitov.

Hřbitov jest konfesní, katolický, ale poněvadž jest majetkem obce, pochovávají se zde nejen katolíci, nýbrž i příslušníci jiných vyznání a bez vyznání, vyjímaje židy, kteří mají své vlastní pohřebiště u Libosadu.

Prof. František Kaska
Část rukopisu uloženého
v muzejní knihovně

Plánek hřbitova

Po stopách Hugo Kmínka

Není mnoho jmen, která by se v jičínském tisku po celou první polovinu 20. století objevovala tak často, jako jméno Hugo Kmínek. Tento veselý, společenský a dobrosrdečný muž s velmi dobrou pamětí, přesný a spolehlivý úředník, byl čelným představitelem řady jičínských spolků. Odvedl v této veřejné občanské činnosti nesmírnou práci.

Velkou část své životní energie věnoval Hugo Kmínek spolkové a veřejné činnosti. Novinářské medailony k jeho pětasedmdesátinám 18/10 1944 při-

neslo České slovo, Národní politika a jemu nejbližší agrárnícký Hlas našeho venkova. Vzpomínají i na jeho práci v městském zastupitelstvu a uvádějí, že byl jeho členem ve čtyřech volebních obdobích (poprvé v roce 1922).

Pocházel z jičínské řemeslnické rodiny, otec Jan Kmínek (1. 3. 1835 - 10. 5. 1910) býval v evidenci obyvatel označován jako krejčí, dámský krejčí - později obchodník. Od roku 1863 vlastnil spolu se svou ženou Marií roz. Veisrovou dosti roz-

sáhlý dům č. 5 na Pražském předměstí. Stával v dnešní ulici 17. listopadu v místech, kde je dnes vyasfaltovaná plocha okrajového tržiště, případně parkoviště Tamlovka.

Otec Jan Kmínek pochopil hodnotu vzdělání a poskytl je všem svým synům. Nejstarší Eduard (1857 - 1916) vystudoval učitelství a jako řídící učitel v Miličevsi byl za svou práci poctěn čestným občanstvím obce. Druhý syn Bedřich (1862 - 1881) už jako student předčasně zemřel. Také Hugovi (nar. 18. 10. 1869) se dostalo od otce středoškolského vzdělání. Byl žákem jičínského gymnázia

(ve třídě s ním seděl např. budoucí novopacký děkan P. Jan Groh a pozdější univerzitní profesor v Bratislavě MUDr. Vítězslav Chlumský, náš výtečný chirurg ortoped) a dokončil tu septimu. Po ní nastoupil do služby na poště a před první světovou válkou měl titul c.k. poštovní oficiál. Kolem roku 1907 byl na čas přeložen na poštu do Turnova. Tam mu zemřela 8.11.1908 jeho první žena Růžena, rozená Hajná. Byla to sestra soustružníka Ferdinanda Hajného, souseda Kmínkových na Pražském předměstí (bydlel v č. 4.), známého výrobou kvalitních kulečnicků. Toto soused-

me sledovat osudy Josefa Františka Oppolzera od července 1818 až od jeho 26 let, kdy byl v Hamru. Víme, že se narodil asi v r. 1792 a jeho otec byl vrchním na panství Červený Hrádek. Je škoda, že není nic známo o jeho vzdělání. V prvních matričních záznamech z Mimoňe a z Jičína je uveden jako přísežný zeměměřič a ze Sobotky jako panský inženýr stavby. V Jičíně byl uváděn jako stavitel. Od kdy a za jakých podmínek pracoval u stavební správy kasáren v Mladé Boleslavi není známo.

Oppolzerovi byla německá rodina, o čemž svědčí německý zápis v české knize snubních protokolů a německý pozůstalostní spis. Oppolzerův otec i

matka pocházeli z německého pohraničí. Nevíme jaké národnosti byla jeho matka Anna, narozená 1801, která zemřela 3. července 1897, na tehdejší dobu ve velmi vysokém věku 97 let. Její otec Jan Bruck byl r. 1819 ranhojičem v Nové Pace, o jeho dřívějším působení nejsou žádné zprávy.

Pozoruhodný je blízký vztah Půlpánů z Feldšteina k Oppolzerům. Alžběta Půlpánová byla kmotrou třech Oppolzerových dětí, r. 1848 byl Karel Půlpán svědkem na svatbě Frederiky Oppolzerové a r. 1852 se měl stát poručíkem Jindřicha. Josef Oppolzer junior byl nadlesníkem na panství Žacléř, které koupil Karel Půlpán roku 1848 a roku 1866 jej prodal svému švagru Theerovi, svob. pánu ze

Silbersteinu. Karel Oppolzer byl hospodářským správcem v Domousnicích, které Půlpánové drželi od r. 1785.

Podle poznámek Jaroslava Mencla byl v druhé polovině 18. století Josef Půlpán regentem (plnomocníkem) knížete Karla Egona z Fürstenberku a jeho nástupců na panství Křivoklát, Krušovice a Dobrovice. Bydlel v Nižboru. Zásluhou knížete z Fürstenberku dostal predikát z Feldšteina. Úřad zastával do prvních let 19. stol. Roku 1806 mu kněžna Leopoldína odkázala 900 zlatých.

V roce 1785 koupil Josef Půlpán ve veřejné dražbě statek Domousnice (11 km jihozápadně od Sobotky). Kolem r. 1792 zde založil u zámku punčochářskou

manufakturu, která existovala několik desetiletí. Po jeho smrti statek převzali synové Josef a Karel. Jeho manželka Alžběta (Elizabeth) roz. z Majerpachu byla dcerou pražského lékaře. Zemřela roku 1838. Měli čtyři děti: Josefa, Karla, Terezií (provdanou za barona ze Silbersteinu) a Annu, která zemřela r. 1804.

Stavitel Josef Oppolzer se ve čtyřicátých letech 19. stol. rozhodující měrou podílel na stavební obnově města Jičína.

Přesto, že měl tři syny, jméno Oppolzer z Jičína zmizelo a na Oppolzera se zapomnělo. Teprve Jaroslav Mencl ve své Historické topografii města Jičína na jeho zásluhy upozornil.

Oldřich Turčín

Motto:

*V hrobě klidno, v jeho lůně
člověk více nezastūně,
sladký, dlouhý sen tu spí;
zde složí každické břímě,
závisti zde hyne simě
zde ho bouře nebudí.*

F.L.Čelakovský

Úvodem

Chceme-li psát o hřbitově, jsme hned s počátku na rozpácích, z kterého hlediska se tak má stát: máme se na hřbitov dívat očima historika a ličit, kdo zde leží pochováni, jaké postavení zaujímali ve veřejném životě a co vykonali pozoruhodného? Či máme si všimati jen náhrobků samých, jejich provedení a upozorňovati na umělce, z jejichž rukou tato skulpturní díla vyšla a podávati takto příspěvek k dějinám umění? Či konečně má z toho vyjít jen jakýsi soupis rovů bez zvláštního nějakého zřetele?

Když takto o věci uvažujeme, zdá se, že nejlepším vodítkem zde může být zájem, kterým bývá veden cizí návštěvník kteréhokoliv hřbitova. Není to jen pouhá zvědavost, která vede v cizím městě jeho kroky na svaté pole, nýbrž hledá tu odpověď hlavně na dvě otázky, které mu přitom tanou na mysli: 1/ Odpovídá tu nějaká význačná osobnost, která i po smrti zasluží, aby člověk vážil cestu k jejímu rovu a uctil tím její památku? 2/ Jsou zde nějaké pomníky umělecké hodnoty a od vynika-

Z říše věčného klidu

(Průvodce jičínským hřbitovem) - výňatek

jičicích mistrů, stojící za podíváním?

V Jičíně, sidle škol a úřadů, působilo a zde také pozemskou svou pouť dokonalo mnoho mužů a žen, kteří buď jako učitelé odchováli celé generace, buď jako zdatní činovníci zaujímali v životě společenském význačná postavení, nebo jinou činností zůstávali po sobě milou pamět, takže jistě vděční žáci a věrní přátelé rádi při nahodilých návštěvách Jičína zavítají k jejich hrobu a věnují jim upřímnou vzpomínku. Naproti tomu nashromáždilo se za tu dlouhou dobu, co hřbitov stojí, zde tolik krásných děl uměleckých, jak z oboru plastiky tak architektury, že by mohla být chloubou kteréhokoliv galerie a právem budit zaslouženou pozornost milovníků výtvarného umění.

Těmto tedy dvěma druhům návštěvníků má být "Průvodce" nápomocen při rychlé orientaci: ukázati jim jednak místa, kde jsou uloženy tělesné pozůstatky osob, ať už z kteréhokoliv stránky pamětihodných, jednak je upozorniti na význačná umělecká díla sochařská nebo práce kamenické i na materiál, z něhož jsou vytvořena, a seznámiti je též stručně s životem umělců, kteří jsou svými pracemi na zdejší svatém poli zastoupeni. A poněvadž nad klidným jičín-

ským hřbitovem a jeho zadumaným kostelíkem přešla již tři celá staletí, bude zcela na místě předeslati též několik historických dat o jejich původu a osudech.

Že tento způsob řešení neuspokojí všech čtenářů, a že tu budou leccého postrádati jest jisté, než i tak doufáme, že spis bude přijat vřelě a že své poslání splní.

Hřbitov o Dušičkách r. 1932.

Foto: Archiv RMaG

Z dějin jičínského hřbitova

Hned na počátku dějin našeho města vyskytují se v Jičíně dva kostely: jest tu farní chrám sv. Jakuba, zvaný též velký (nynější sv. Ignác), a kostelík sv. Jana Křtitele na Koštofranku neboli menší; při obou kostelích byly hřbitovy. Kostel i hřbitov na Koštofranku byl pravděpodobně

starší než velký chrám, který byl postaven teprve po povýšení Jičína na město. Až do Valdštejnských dob se pochovávalo na oba hřbitovy, a to nejspíše podle zásad, jaké platí ještě dnes pro hřbitov novoměstský, pokud se týče starého a nového oddělení: na starším oddělení se totiž pohřbívají většinou příslušníci starých rodů, na novém oddělení se pak zřizují rovy a hrobky rodin ostatních. Tak tomu bylo asi též za stará s jmenovanými hřbitovy. V době Valdštejnově však byla

obě pohřebiště již zaplněna; mimoto byl farní chrám sv. Jakuba věnován Tovaryšstvu Ježíšovu, které jej přezvalo na kostel sv. Ignáce a postavilo při něm jezuitskou kolej. Hřbitov tu nemohl již mít dlouhého trvání a byl proto zrušen. A poněvadž nevelký hřbitov na Koštofranku byl přeplněn, rozhodl se Valdštejn založiti nový hřbitov za ře-

ství jistě přispělo k vzniku jejich vztahu. Manželstvím s Růženou nabyl pan Kmínek dům č. 31 na Holinském předměstí (roh Jiráskovy a Tylovky ulice), který jeho tetán postavil v roce 1881. Tam Hugo Kmínek bydlel po návratu do Jičína se svou druhou manželkou Marií (narozenou dne 5. 8. 1870), která byla rozená také Hajná a s vysokou pravděpodobností příbuzná paní Růženy. Teprve z druhého manželství přišly na svět děti. Nejprve syn Květoslav, častěji nazývaný nezvykle Květuš (2. 11. 1910), později dcera Marie (10. 7. 1912), která se provdala za Klementa Otevřela.

Po první světové válce vystřídal Hugo Kmínek práci na poště prací v pojišťovnictví. Hned r. 1918 si otevřel v Jičíně pojišťovací kancelář a v roce 1924 stál v čele místní odbočky Slovenské pojišťovny jako její dirigent. Tak se o něm mluví i v roce 1927 a jeho dráha u pojišťovny se završuje postavením vrchního inspektora. Velkou část své životní energie věnoval Hugo Kmínek spolkové a veřejné činnosti.

Už v roce 1900 začala jeho práce v Okrašlovacím spolku: byl tehdy jeho jednatelem. Ve výboru tohoto spolku pracuje také po první světové válce, kdy se v našem svobodném státě společenská aktivita Hugo Kmínka plně rozvine. Od roku 1916 až do ukončení její činnosti v roce 1942 byl starostou Nemocenské pokladny místních řemeslnických společenstev. Tomu blízká byla jeho činnost okresního zá-

stupce vdovského a sirotčích fondů a okresního důvěrníka Československého vojenského fondu, kterému bylo možno v prvních letech republiky zasílat dary. Od doby vzniku Spolku majitelů domů, tj. od roku 1918, do roku 1936 byl jednatelem Spolku majitelů domů - a pak jeho čestným členem. Od založení r. 1922 byl po celou dobu existence ČSR a ještě ve čtyřicátých letech jednatelem, a tedy duší Živnostenského obecně prospěšného stavebního a bytového družstva. Však také si v "živnodomech" pořídil byt pro své stáří a v rohovém domě Jungmannovy ulice čp. 482 pak i zemřel. Mnoho svých organizačních schopností věnoval Muzejnímu spolku. Od roku 1918 byl jeho agilním jednatelem, v roce 1932 se stal jeho předsedou a v roce 1938 jeho čestným předsedou.

Už z tohoto bohatého výčtu jeho spolkových aktivit poznáváme praktické zaměření Hugo Kmínka. Pracoval ve spolcích, které něco vytvářely, lidem něco konkrétního dávaly. Ale to, co bylo srdci pana Kmínka nejbližší a nejdražší, to necháváme na konec.

Panu Kmínkovi neobyčejně imponovala vojenská sláva, vojenské hrdinství - a také zbraň v ruce a vnější krása vojenské uniformy, jakou v Jičíně od roku 1811 nosili jičínsí ostrostřelci.

Hugo Kmínek do tohoto sboru vstoupil už na počátku devadesátých let jako ještě mladý muž, protože už v roce 1895 se stal pobočníkem velitele, kterým byl tehdy Dominik Hudský. Roku 1900 se o něm v novinách mluví jako o zapisovateli - pobočníku velitele. Bylo to postavení v hierarchii spolku sice ne nejvyšší, ale vlivné. Proto ani pan Kmínek neunikl kritice pro smířlivost k Němcům. Ale

rodních gard v Praze důstojnickým řádem I. a II. třídy, krále Karla IV., oba s meči a stříbrnou medailí s věncem krále Karla IV. za dlouholeté služby a udělen mu titul doživotního čestného velitele jičínské gardy.

S členstvím v Národní gardě souvisí Kmínkova obrovská práce v Spolku pro udržování pomníků a hrobů na bojišti jičínském z roku 1866, (pozdějším Spolkem pro udržování Ossa-

Tablo členů Spolku pro udržování ossaria

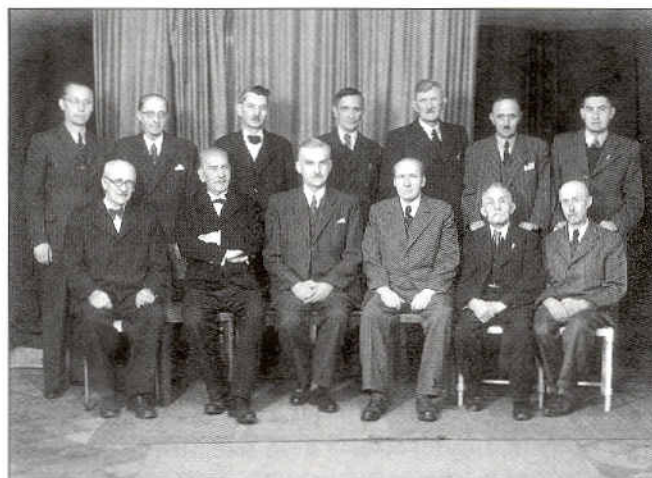
podstatněji si nezadal, zvláště za první světové války ne, a tak když se ostrostřelci po vzniku Československé republiky přeměnili v Národní milici a od roku 1927 v Národní gardu, byl hned v roce 1918 zvolen velitelem tohoto sboru v hodnosti majora. Zůstal v čele jičínského praporu až do roku 1936, kdy pro vysoké stáří odstoupil. Byl tehdy vyznamenán Svazem ná-

ria, pomníků a hrobů na bojišti jičínském z roku 1866), který byl založen v dubnu 1889. Spolek pořádá každoroční vzpomínkové slavnosti 29. 6. a pak na Dušičky 2. 11. Hugo Kmínek byl zvolen předsedou tohoto Spolku roku 1922 (čestným členem pak roku 1939).

V roce 1937 udělila vláda Německé říše Hugovi Kmínkovi za dlouholetou pietní činnost ve Spolku pro udržování Ossaria... čestný řád Německého červeného kříže II. třídy. V roce 1949 byl pro své neocenitelné zásluhy a činnost spolkovou jmenován čestným členem Spolku pro udržování válečných památek na bojišti královéhradeckém z roku 1866.

Pan Hugo Kmínek přežil svou milovanou ženu Marii, která mu odešla dne 2. prosinec 1942, téměř o patnáct let. Dožil se vysokého věku, téměř osmaosmdesáti let. Zemřel 30. července 1957 a s ním odešel kus starého jičínského světa. Je pochován na novoměstském jičínském hřbitově.

Martin Drapák

Upomínka na 50. výročí Muzejního spolku v Jičíně

1895 - 1945

JIRÍ TREJBAL, JINDŘICH BORČ, JAN LAMÁČ, JAROSLAV MENC, DR. V. BUCHAR, MIROSLAV STUMP, VACLAV HYLMAR, ANTONÍN HOUBA, HUGO KMÍNEK, JUDY K. KLOUČER, STANISLAV ŠTUNA, FRANTIŠEK FILIP, FRANTIŠEK ŠTUPA

Živnost kominická v Jičíně

V Jičíně nesměla chybět kominická živnost. Podle "Seznamu obchodníků a řemeslníků v městě Jičíně koncem měsíce prosince 1862" provozoval kominickou živnost Václav Brož,

kominů i v okolních obcích. Ještě v 80. letech 19. století obec nepovolovala, aby ve městě působila i další kominická živnost. V roce 1893 byla takto například zamítnuta žádost Ema-

tě podmínky, že při provozování řechen živnosti přesně zachovávatí budete všech dotýčných povinností, policejních a bernických předpisů jakož i ustanovení úrazového a nemocenského pojišťování se týkajících." (SOKA Jičín, AmJ, kart. 457. Živnost kominická, 1893 - 1935, spisy inv. č. 1968).

Již jemu bylo připomínáno, že v případě rozdělení města na vymetací obvody, mu bude konkrétní obvod zvlášť přidělen (Soukup Jaroslav se kominickým řemeslem živil ještě v roce 1947). Po svém muži převzala živnost opět jeho žena Josefa Soukupová, které 5. listopadu 1935 schválil Okresní úřad v Jičíně náměstka Josefa Punara.

V prosinci roku 1926 získal koncesi Karel Dvořák, Nerudova čp. 82, ačkoliv ještě předchozího roku byla jeho žádost odmítnuta. Karel Dvořák chtěl působit v obvodu kominického mistra Karla Holveka (působil zřejmě společně s Matějem Soukupem, žádost o udělení koncesní listiny se ale nezachovala), který by se koncese v jeho prospěch vzdal. Roku 1926 zanikla tedy koncese Karla Holveka, kterou provozoval v témže vymetacím obvodu na základě koncesního dekretu ze dne 20. března 1905, a II. vymetací ob-

Kominik Jaroslav Soukup

vod správního okresu jičínského získal Karel Dvořák. "Koncesi tuto smíte provozovati pouze ve II. vymetacím obvodu správního okresu jičínského, kterýžto vymetací obvod tvoří tyto obce: část města Jičína - Nové Město a Valdštejnské předměstí, obec Butoves, Hradištko, Hubálov, Chomutický, Miličevy, Nemyčevy, Popovice, Slatiny, Stříbrnice, Trtěnice, Tuř, Vitiněves, Vlohošť, Vrbice, Žeretice." (SOKA Jičín, AmJ, kart. 457. Dopis od Okresní správy politické v Jičíně ke Karlu Dvořákovi, 20. 12. 1926).

Hana Fajstauerová

Yvídění.

Ob nížeopodpsaná Frant. Frischalkrova majitelka kominské živnosti v Jičíně, shrozuji tímto že Antonín Šlofera narozený v obci Chroustě 2. ledna 1871 ota. Šluh hejtmanský typ. ježto pracoval u mne fiodepřání od 5. října 1893 až do 27. května 1894. Omenovaný Ant. Šlofera, po celý čas práce své mravně se choval a všechny jeho svěřené práce věrně vykonával i bez jakýchkoli obrátností a svědomitě řídil kominského nejlépe doporučení.

Jičín, dne 27. května 1894

Staré Město čp. 97, který měl k ruce jednoho úředníka. V osmdesátých letech 19. století byl již na Starém Městě usazen kominický mistr Václav Michálek. Po něm převzala živnost jeho žena, Františka Michálková. Mezi ní a jičínskou obcí byla podepsána smlouva, podle které byla povinna za stanovený roční plat z městského důchodu pravidelně šestkrát ročně vymetat komíny ze všech soukromých a obecních budov ve zdejší městě. Dále co se týče vymetání kominů u jiných veřejných budov a průmyslových závodů uzavírala majitelka živnosti zvláštní úmluvy s jednotlivými vlastníky budov.

Potřebné mimořádné vymetání kominů obstarávala jmenovaná za ustanovený poplatek u majitelů domů, resp. u majitelů živností. Dále její živnost zajišťovala čištění kominů i v okolních obcích: Robousy, Úlibice, Lužany, Konecchlumí, Kamenice a Dřevěnice. V Železnici, Nové Pace, Lázních Bělohrad, Pecce, Libáni, Kopidlně a Sobotce naopak provozovali tuto činnost místní kominičtí mistři, kteří navíc obstarávali čištění

nuela Tataváška, kominického pomocníka z Lípy, okres Rychnov, o udělení kominické živnosti pro město Jičín a okolí.

Kominický mistr Matěj Soukup obdržel samostatnou koncesi v březnu roku 1905. "...dotyčnou koncesi Vám uděluji za

Arbeits-Buch, (enthaltend vierzig mit der freigesetzten Zahl versehenen Blätter)		Personsbeschreibung. Popis osoby.	
Knižka pracovní, (obsahující čtyřicet listů, opatřených číslem pořadí stránek)			
Již		Größe:	prošední
vydána	Vydání dne 15. srpna	Velikost:	Kolaly
Ver. und Ausgabe:	Matěj Soukup	Geführt:	medre
Ime a příjmení:		Signa:	
Geburtsort:	Danovce	Oči:	cerne
Místo narození:		Augenbrauen:	
Geburtsjahr:	1873	Obočí:	
Rok narození:		Race:	lapy
Heimatgemeinde:	Obec Danovce	nos:	
Obec domovská:		Blind:	průměrná
Beihätigung:	kominik	usta:	
Zaměstnání:		Barbe:	zdravé
Stand:	slobodný	zuby:	
Stav:		Haar:	Roštanovce
Namensfertigung des Vetheilten:		vlasý:	
Podpis jména toho, komu se knížka vydává:	Matěj Soukup	Bar:	
		volley:	
		Bejondere Kennzeichen:	
		Zvláštní znamení:	

Pracovní knížka kominického mistra vydaná 14. srpna 1881

Stojí u Markvartic památka po Keltech nebo vojenský tábor Švédů ?

Má pravdu keltoložka Libuše Jansová nebo jičínská archeoložka Eva Ulrychová?

Jako každý kraj, má také Jičínsko, resp. Libáňsko, v terénu viditelné významné archeologické památky. O jedné z nich napsala pro širokou veřejnost

Nad Mladou Boleslaví se rozkládají valy s příkopy zvané "Švédské šance". Nezvratně bylo prokázáno stáří valů do 8.-10. stol., kdy zde stálo hradiště Slovanů.

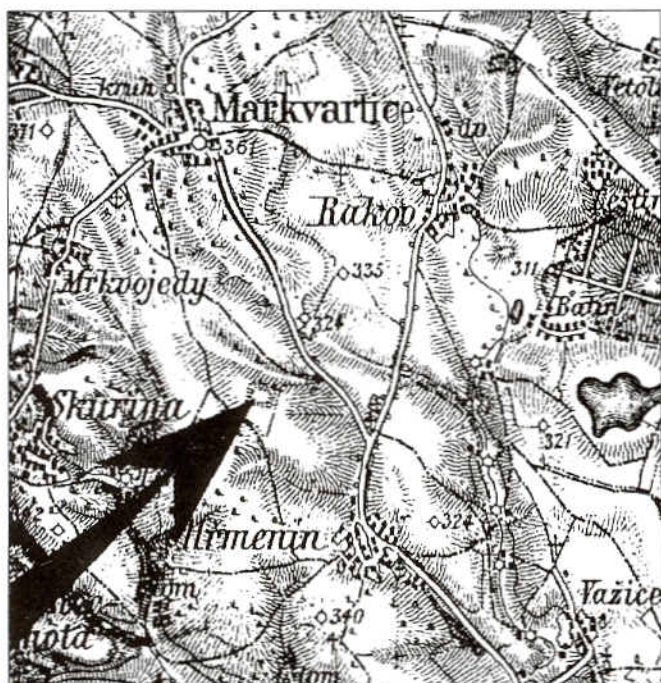
boteckem. Nicméně pár desítek či několik stovek vojáků Švédů mělo polní ležení výhradně na hradě Kosti, popřípadě v blízké Mladé Boleslavi nebo na Hrubé Skále. Jeden z nejznámějších českých historiků, Josef Pekař, nám brilantně ukázal poměry v době švédské (několikrát se opakující) okupace Kostecka, kdy existoval strategický tábor s ležením Švédů výhradně na hradě Kosti. Nikde jinde na Kostecku ani nemohly polní tábory vzniknout, neboť nebyl důvod k výstavbě pracného opevnění hliněných valů se zašpičatělým dnem příkopu, takových jako stojí u Markvartic.

Zastavme se u tohoto druhu příkopů vojenských ležení. Český odborník na vojenská ležení, Petr Meduna z Archeologického ústavu Akademie věd ČR, upozornil na známá vyobrazení polních ležení třicetileté války. Vyznačují se výhradně plochým dnem příkopu, tedy jiným, než je znám z Markvartic. A tak by šlo pokračovat s celou dlouhou řadou argumentů, že "šance" u Markvartic nemají vůbec nic společného ani s třicetiletou válkou, ani se Švédy. Konečně místní název "Žižkovy valy" by připouštěl nanejvýš ztotožnění s vojenskými tábory husitských válek. Ovšem dosavadní poměrně kvalitní archeologické poznatky o vojenských táborech z 15. století, z nichž některé byly zkoumány dlouholetým terénním výzkumem (např. Klučov), vylučují jejich ztotožnění s lokalitou Markvartic.

Problematika keltských čtyřúhelníkových valů u Markvartic

Poprvé určila valy u Markvartic jako svatyni Keltů, zbudovanou před více než 2000 lety, významná vědecká pracovnice Akademie věd Libuše Jansová. Její mnohokrát citované dílo vyšlo v renomovaném periodiku nakladatelství Akademie věd v roce 1968. Nutno konstatovat, že zmíněná autorka zasvětila bezmála půl století badání o Keltech a získala renomé evropských keltologů, kteří akceptovali její výsledky badání o keltských čtyřúhelníkových valech v Čechách, včetně Markvartic. Tyto valy půdorysu obdélníka nebo čtverce, naprosto stejné i na jiných územích střední Evropy, např. v Bavorsku, navrhovali tehdejší obyvatelé střední Evropy Keltové, a to několik století před změnou letopočtu.

Podle mínění Evy Ulrychové, ve valech "bylo podle zpráv těženo kamení. Tato skutečnost ukazuje na jiný než pravěký (tedy keltský, pozn. autora) původ opevněného areálu." S tímto názorem lze opět polemizovat, vlastně ho zcela zpochybnit. Jednak žádná zpráva nemluví o "těžení" kamení, jednak právě vojenské tábory Švédů se nevyznačují valy z kamenů, ani zdmi z nich zbudovaných. Archeolog Národního muzea J. L. Píč sice roku 1909 uvedl k valům u Markvartic informaci: "prý větší kameny z valů vybirány", ale získal ji

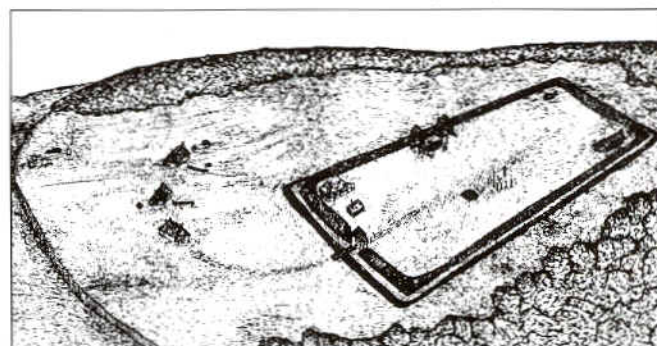
v Muzejních novinách (číslo 17, ročník 2000, str. 6) PhDr. Eva Ulrychová, archeoložka Okresního muzea a galerie v Jičíně. Připomeňme si její slova: "Při cestě do Hřmenína leží tzv. Žižkovy valy - šance. Sám název ukazuje na funkci a původ objektu - byl vojenským ležením zde ležícího vojska... zde byl zbudován vojenský tábor /snad švédskými vojsky generála Torstensonova!." Byli však čtenáři Muzejních novin informováni správně?

Problematika vojenského tábora Švédů u Markvartic

Sám název Žižkovy valy nebo podobné místní názvy jako Švédské šance, vztahující se k hliněným náspům s příkopy, neukazuje prakticky na nic, neboť jak v Čechách tak v celé střední Evropě jimi byly v 18.-19. století často pojmenovány archeologické památky, jejichž "funkci a původ" neuměli obyvatelé vesnic i měst určit. Nemusíme chodit daleko od Jičína.

Devět z deseti Mladoboleslaváků ovšem (zcela mylně) tvrdí, že valy a příkopy zbudovali Švédové, protože se nazývají Švédské šance. Podobné je tomu např. s tzv. "Schwedenschanze" u polské Vratislavi, kde stálo hradiště před tisíci lety a tak by se dalo v uvádění dalších období dlouho pokračovat.

Podívejme se však, zda z doby generála Torstensonova na konci třicetileté války máme o vojenském táboře Švédů u Markvartic nějaké písemné zprávy. V Pekařově Knize o Kosti, jsou detailně popsány aktivity Švédů na kosteckém panství, dokonale známé mimo jiné z dochované korespondence šlechtického rodu Černínů z Chudenic a dalších písemností z let 1635-1648. Není pochyb, že Švédové byli přímo v Markvarticích, vypálili také blízkou ves Křižanec (Křižánky), zažehli dvůr v blízkém Horním Bousově, mnohokrát rekvirovali v mnoha vsích kosteckého panství (kam pochopitelně patřily i Markvartice) a několikrát protáhli So-

Čtyřúhelníkové markvartické valy s rekonstrukcí keltského sídliště v okolí (z knihy J. Waldhausera Keltové na Jižěře a v Českém ráji)

z druhé ruky od V. J. Černého, a to ještě omylem, neboť se týkala Řmeninského vrchu mezi Markvarticemi a Hřmenínem. Během rozorání východní strany markvartických valů v roce 1975 nebyly žádné kameny pozorovány, a to ani při archeologických výzkumech valů (s přestávkami) v letech 1969 - 1978, dokonce ani v příkopu, kam by se z valu nepochybně alespoň zčásti sesuly, nebyly zjištěny.

Problematika stavby Keltů u Markvartic

Tím se dostáváme k výsledkům již zmíněných archeologických vykopávek čtyřúhelníkových valů u Markvartic. Proč se archeoložka jičínského muzea ani slovem nezminila, že ve více než deseti studiích, které vydával Archeologický ústav Akademie věd, dále zahraniční renomované archeologické instituce v Německu a ve Francii (1970-2002) a též v obou vydáních knihy "Keltové na Jizeře a v Českém ráji" (Nakl. Lidových novin 1996 a 2002), se mluví o čtyřúhelníkových valech u Markvartic jako o dílu Keltů hlavně ze 2. století? Objektivní by bylo informovat čtenáře Muzejních novin tak, že autorka článku E. Ulrychová považuje markvartické valy za vojenský tábor Švédů, a že tento názor zastával již dříve známý jičínský muzejník a středoškolský profesor František Šalda v knížce Vlastivěda Jičínska z roku 1969, ale také o mínění badatelů z Archeologického ústavu, zastávajícího názor o stavbě Keltů.

Archeoložka Eva Ulrychová se zřejmě neseznámila s řadou jí přístupných nepublikovaných zjištění včetně nejmodernějších archeologických i jiných používaných metod (geofyzikální odporové měření, radiokarbonové testy, "césiová" prospekce) a s náleзовými zprávami a expertizami, které se nalézají v muzeu v Mladé Boleslavi. Zato však uvedla redundantní informaci o v roce 1978 zjištěné "50 cm moc-

ně sterilní vrstvě", která údajně "překryla laténské (keltské, pozn. autora) sídliště do doby třicetileté války, než zde byl vybudován vojenský tábor."

K tomu lze dodat:

1. Zmíněná údajně "sterilní" vrstva pod valy, patrná v profilu v roce 1978 na minimální ploše řezu v rýze meliorací, byla již dříve zkoumána několikrát na ploše mnoha čtverečných metrů a nebyla sterilní, tj. bez nálezů. Obsahovala hmotnou keltskou kulturu, např. zlomky keramiky. Pochopitelně, v boku rýhy meliorací, je pravděpodobnost nálezů materiální kultury nepatrná.

2. Argument jičínské archeoložky k datování stáří valů do třicetileté války by musel provázet nález nějaké památky po Švédech, popřípadě přírodovědná expertiza datace valů do 17. století. Publikována však žádná nebyla. Ovšem nelze objektivně vyloučit, že během více než desetiletého působení v jičínském muzeu archeoložka E. Ulrychová něco v markvartických valech našla, ale o tom by se patrně zmínila.

A ještě poslední citace z výše zmíněného článku: "*Nápadná je skutečnost, že v pásu kolem valů chybějí stopy po uvedeném (keltském, pozn. autora) sídlišti. Hlina s nálezy byla shrnuta při nasypávání valů.*"

Nezpochybnitelným faktem zůstává, že na 99% plochy "v pásu kolem valů" neproběhly v letech 1969 - 1978 žádné plošné archeologické vykopávky a tudíž ani nemůže být známo, co tam je. Pokud je prováděla E. Ulrychová, je na ní, aby o nich informovala a zpřístupnila zájemcům dokumentaci.

Pochopitelně není vyloučeno, že Švédové navštívili již stojící valy u Markvartic, které vybudovali zhruba před dvaadvaceti stoletími Keltové. Evropské archeologové přinesli řadu dokladů, že místo k bydlení či obraně si ve valech Keltů občas vybírali lidé ve středověku i novověku.

Dr. Jiří Waldhauser, CSc.

Jičínská studia

Motto: Kdo v Jičíně studoval, nezapomněl na milé město s pěkným životem a rád se vracívá, aby si srdce na známých místech vzpomínkami zahřál..

K.V. Rais

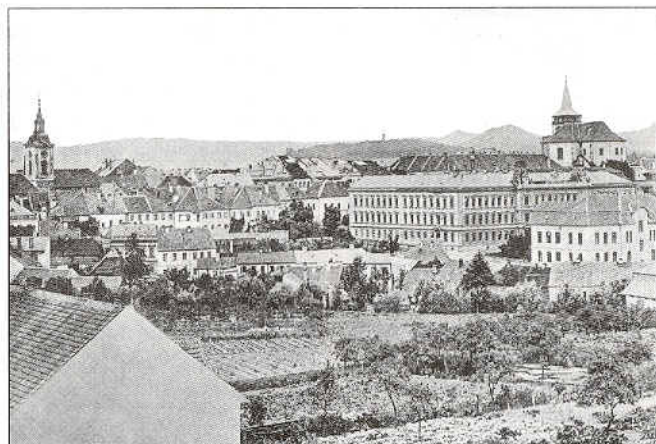
Fr. Veselý
(nar. 1863)

Jako by to včera bylo, tak živě ještě vidím, jak mě babička moje vedla k zápisu do gymnasia. Staré jičínské gymnasium působilo tísnivě na mladou duši. V celé budově nebylo pořádné ozdoby, ani světla, ani vzduchu; byla to část bývalé jezuitské koleje, nízkých stropů, stěn chudě jen obílených, z nichž se vrchní vrstvy vápna olupovaly, temných, věčně zaprášených podlah, vše bylo zaklíňováno do kasáren, jež z předu

Jan Květoslav Lhota
(nar. 1811)

Dne 2. listopadu 1824 dovezl mne otec zpět do Jičína, abych vstoupil do první gymnasiální třídy. Parva byla v jezuitské koleji v druhém poschodí v zadním rohu a přednášela se v ní latinská mluvnice, zeměpis, arithmetika a náboženství. ...

Na konci školního roku 1825 dne 7. září bylo čtení "klasů". O této slavnosti byla slavná mše svatá s Tedeum laudamus v chrámu Páně sv. Ignacia. Na dvoře před gymnasiem bylo na způ-

Jičín v roce 1918. Pohlednice ze sbírky RMaG Jičín

po celé délce dvora i ze zadu gymnasium tísnily. A přece jsme tu prožili šťastné chvíle mládí a duch náš si odnesl základ, na kterém celý život stavěl. ...

Ve veliké třídě v druhém poschodí, v níž byla prima, jsme zvědavě prohlíželi na stěnách obrazy českých spisovatelů, jichž tam několik bylo rozvěšeno. Byla to jediná okrasa holých, smutných stěn; arcí jen chudá. Staré dřevorytiny a kamenorytiny v oprýskaných rámečcích; Čelakovský, Dobrovský, Šafařík a pak několik skupin malých podobizen. Byli jsme však vděční i za to málo a vypravovalo se mezi námi, že ty obrazy koupili a do tříd pověsili starší studenti, kteří před námi navštěvovali jičínské gymnasium. Každá třída některý ten obraz prý pořídila a pověsila.

(Veselý, Fr.: 1873-1881. In: Jubilejní památník c.k. vyššího gymnasia jičínského, 1907)

sob oltáře ratolestmi ozdobené podium zřízeno, na němž přednesl student rhetoriky řeč latinskou. Pak četl prefekt jména premiantů a akcesistů, každý profesor pak známky svých žáků. K závěru měl student z rhetoriky německou řeč na poděkování. Před podium byla sedadla pro hosty a před nimi ležely na stolku premie, knihy vkusně vázané, na nichž vytištěna jména obdarovaných. Čtení počalo rhetorikou, prefekt jmenoval prvního premianta, načež jmenovaný u hlaholu trub a bubnů předstoupil před stolek, poklonil se třikrát hostům a obdržel od c.k. krajského hejtmána premium jemu určené. Když přišlo k parvě a prefekt jmenoval prvního premianta mne, došlo mne to. Byla to pro mne jedna z nejkrásnějších chvil, jakých se mně za mého životy málo naskytlo. Po skončení slavnosti rozdaly se všem žákům tištěné cedule

(Klassenzettel) o celém gymnasiu.

(Z jičinských vzpomínek Jana Květoslava Lhoty. In: Památník státního čs. gymnasia Františka Lepáře v Jičíně. Jičín, 1932)

Antal Stašek (nar. 1843)

Bylo mi deset let, když mě na podzim r. 1853 poslali do Jičína na gymnasium. Byl jsem selský synek, neviděl jsem předtím většího města: vše na mne působilo dojmem novým. Každý patrový dům zdál se mi palácem: profesory pokládal jsem s počátku za největší pány světa a před školníkem měl jsem po několik dnů větší úctu, než doma na vsi před panem starostou. ...

...Na procházkách, ať ve městě, ať za městem v krásném lipovém stromořadí nebylo slyšet českého slovíčka. I řezníci hoši, roznášející v zimních večerech teplé uzenkové párky, vyvolávali na jičinském podloubí své zboží hulákovým "warne viit"...

...Kam jsem se ohlédl, všude hrozil hřích přestupku. Byloť tolik zákazů a rozkazů, jako oček ve veliké síti, jež byla roztažena před našima nohama i nad našimi hlavami. Samé disciplinární vyšetřování, samé za vlasy přitahované tresty, samé nadávky... Nesměli jsme chodit po podloubí, nejpěknější procházce města při deštivém počasí: nesměli jsme se v neděli v rozkošném lipovém stromořadí ani ukázat: měli jsme zakázanou Čerovku, překrásný, bujnou zelení porostlý kopec, jež nás lákal svou lahodou. Nesměli jsme tam proto, že bychom snad byli potkali

profesory s jejich dámami, a profesor měl zůstat v našich očích tajemně skrytou bytostí, jež vychází ze své svatyně, jen aby huboval a trestal. ...

...Nesměli jsme si hrát s míčem. Nesměli jsme se v létě koupat, v zimě klouzat a bruslit. Nesměli jsme do divadla. Musili jsme každodenně po celý rok chodit do kostela, a to i v zimě, při největších mrazích, přičemž jsme musili i ministrovat.

Co jsme všechno musili! Co jsme všechno nesměli!

Ale to, co jsme nesměli, dělali jsme přece, jenže tajně a často po nocích. V letní době jsme utíkávali na Čerovku přes zahradní plot, když slunce dávno zapadlo. A protože měsíční noc nás neodolatelně vábila, zvykli jsme si blouznit po nocích. Vycházeli jsme za město i na kopec "Šibeňák" a tam jsme při svitu luny nebo při svitu lucerničky četli Máchův Máj, četbu katechetou Holmanem tehdy přísně zakázanou, a proto tím lákavější.

(Antal Stašek: *Vzpomínky*. P. F. Borový 1925)

Zadní trakt staré budovy gymnasia

K. V. Rais (nar. 1859)

Když se mi po mém prvním příchodu do Jičína tak tuze stýskalo, bylo mi jedinou útěchou a posilou, že se zas brzy podívám domů: rodiče totiž zas dovolili, abych přišel na Vše svaté na pouť. I udělal jsem si v notýsku tolik čárek, kolik bylo do poutí dní a každý den jsem jednu přeškrtnul. Ubývalo jich velmi zvolna. Přijít domů na naše císařské posvícení mi otec nedovolil, pravě, že je to brzy a jenom jediný prázdný den. Ale před milým posvícením mi nedálo bratranec Antonín Pech přivezl koláče a nové zimní ša-

ty: když jsem se ho ptal, kde se v Jičíně vzal, pravil mi, že přijel s bryčkou pro známého mi studenta a pro jeho bytnou, aby je odvezl na posvícení. Tu do mne vjela velká touha jeti také. Bratranec bránil, připomínaje, že ho u nás žádali, aby mě domů nebral, ale žádonil jsem vytrvale a abych jednu příčinu zlomil, rozběhl jsem se do reálky poprosit pana ředitele i za pondělek. Seděl zas u stolu při lejtrech a když mne vyslechl, podíval se na mne zhluboka, šňupl si, trochu se usmál a potom zvolna řekl: "Do Bělohradu? Imu, tedy si jedte, ale zastavte se u vás na faře a panu děkanovi vyřídte, že ho srdečně pozdravuji!" Letěl jsem k bratranci, potom ještě se přestrojit a za hodinku sedl na kozlíku, užijedl jsem k domovu. Cestou mi sice bylo úzko, jak to dopadne, zvláště když bratranec připomínal, že s tím nechce nic mít, ale domov mě úlisně táhl k sobě. Mrzeli se doma, mrzeli, zvláště otec! Huboval, že jsem v Jičíně sotva tři neděle a že jsem honem musil domů, ač mi koláče

STANOVY

spolku na podporu chudých žáků
c. k. paedagogia

Jičíně.

V Jičíně.

Státní škola č. 1.
1872.

la-li totiž cesta vůbec schůdná.

Příchod studentů po prázdninách a odchod jejich na konci školního roku vzrušily celé město víc, než si lze dnes vůbec představit. Na dolní podsíni hlavního náměstí, kde byla trestnice a knihkupectví, byla jakási knižní bursa, kde na začátku a na konci školního roku se prodávaly a kupovaly antikvární knihy z volné ruky. ...

Přicházeli sem arci i rodiče studentů, zvláště těch, kteří teprve začínali svou studentskou dráhu, aby pomohli kupovat knihy od starších "studáků", což se neobešlo arci bez různých obchodních triků. Na štěstí měnily se tehdy učebnice až po mnoha letech, takže taková latinská mluvnice měla ne jednoho, ale třeba pět majitelů, což arci mělo nedobré účinky na vzhled knihy.

Přicházely tam i studentské matrony, aby zkušeným okem si vybíraly nové podnájemníky a odvedly je do nového domova.

(Mačenka, Ferdinand : *Před padesáti lety*. In: *Památník státního čs. gymnasia Františka Lepáře v Jičíně*. Jičín, 1932)

Jan Roubal /nar. 1891/

Jičín jako středisko Podkrkonoší vábil do svých zdí nadané hochy až od Vysokého a Jablonce nad Jizerou, odkud nebylo železničního spojení. Studentům povětšinou nemajetným zprostředkovali styk s domovem obchodníci s obilím, dojíždějící z hor do Jičína na slavné pondělní trhy, a studenti přicházeli si v neděli večer do zájezdních hospod v Ráji, u České koruny aj. pro uzly s bochníkem dobrého chleba, hrudkou másla, prádlem a s dvěma až pěti šestáky, které jim rodiče posílali. Běda hochům, když známí "strýčkové" nepřijeli! Celý příští týden měli půst, neboť na bytě dostávali za 7 - 8 zlatých měsíčně pravidelně

pouze "půl stravy". Své drahé vidali jen o svátcích vánočních, velikonočních a v hlavních prázdninách a chodili domů z velké části pěšky nebo se svezli s některým "strýčkem", který z obce přijel pro syna.

Zajímavá byla podívaná na silnice vedoucí od Jičína přes Železnici k Táboru a přes Kbelnici ke Košovu, když se studenti v zástupech ubírali na svátky a prázdniny k horám a po nich zase nazpět do Jičína. Hoši často obtíženi zavazadly kráčeli přes hory a doly 6 - 10 hodin cesty, mnohdy blátem, jindy závějemí sněhu nebo po nebezpečné "ledovatece". Co příhod veselých i smutných při tom zažili! Na "tažení studentské" se těšili nejvíce hostinští v Lomnici, Semilech, Jilemnicích. V hostinci "U konička" v Lomnici n. P. bývalo ve dnech putování studentského nabito. Tam měli hoši z hor pravidelnou zastávku i zasloužený odpočinek po namáhavém překonání sedla košovského. Ale také u Řeháčků, Doubravských aj. bylo živo. Hostinští věřili "pánům studentům", že zaplatí poctivě svou útratu, až se budou tudy vracet z domova do Jičína. Před svátky byli vyčerpaní obyčejně tak, že se vypravili z Jičína s kapsami zcela prázdnými.

Cestami do školy a ze školy jsme tedy čas neztráceli a mravně nedivočeli. Pilně jsme studovali do pozdních hodin nočních. A přece jsme chodili do školy se strachem. Žádalo se od nás skoro ve všech předmětech, od náboženství až po přírodopis nebo fysiku, abychom odříkali celé listy nazpaměť, a tak jsme měli přece vždycky obavu, aby nám při zkoušení - nevypověděla paměť službu. Výklad ve škole byl omezen na nej-

menší míru. Ani matematiku nám profesor nevysvětloval. ...Není divu, že nám trvala denní příprava do školy 5-6 hodin. ...

Tělocvik se buď vůbec neučilo nebo jen nepovinně, nepěsťovaly se hry ani vycházky, ač

Učil jsem mimo školu proto čtyři hodiny denně. Sexta byla pro mne proto nejtěžší, nehledě k tomu, že škola byla i odpoledne každý den od dvou do čtyř a jednou týdně do pěti hodin. Avšak aspoň v neděli jsem si

Studentský orchestr z roku 1911

k nim půvabně okolí jičínské přímo svádělo, sport v dnešním slova významu byl neznám a do Sokola se nikdo z nás neodvážil. Byl tehdy názor, že student nesmí mít jiné zájmy než o knihu a učení.

(Rouhal, Jan: Jak se nám studovalo na gymnasiu v Jičíně. Památník Lep. gymnázia 1933)

Jaroslav Skrbek

(nar. 1888)

Studium pro finanční náklady bylo pro nás, chudé chlapce, nedostupnější nežli dnes. Kdo z nás šel do Jičína, nemohl si dopřát přepychu opakovat třídu; projít na konci roku bylo samozřejmostí. Studenti se ponejvíce přijímali na pokoj, jak se říkalo "na půl stravy" - platilo se jednáct zlatých. V pokoji jsme byli až čtyři, ráno byla káva, v poledne oběd a pak ve čtyři opět káva. Večeře a chléb jsem si musil kupovat sám, to bylo běžné. ... Tatínek mi posílal na všechno dohromady asi 15 zlatých měsíčně, z čehož 4 zlaté mně musily vystačit na chléb, večeře a školní potřeby. Nemohl jsem s tím vystačit, ale bál jsem se psát o více peněz, aby si to s mým studiem nerozmyslil; věděl jsem, jak těžko se i těch 15 zlatých doma ušetří. O prázdninách se však maminka rozemohla.

Abych ji ušetřil další práce v továrně, zřekl jsem se z domova jakékoliv podpory na studium, umínil jsem si vydělávat na veškeré vydání v Jičíně kondicemi.

vyšel malovat do Prachovských skal. Bylo to jediné mé potěšení za celý tvrdý týden dřiny ve škole i mimo školu. Měl jsem tento pevný denní program: ráno byla škola od osmi do dvanácti. Mezi polední přestávkou učil jsem spolužáka od půl jedné do půl druhé. Odpolední vyučování pokračovalo ve škole od dvou do čtyř, pak jsem dával tři hodiny další, takže jsem končil v sedm hodin. Byla-li škola do pěti, posunuly se mé kondice do osmi večer. Hodinu jsem měl odpočinek a pak od devíti jsem začal své studium pro druhý den, což trvalo pravidelně do dvou hodin po půlnoci. Únavou se mi ovšem v posteli ihned zavřely oči.

Často se mi stalo, že jsem zapomněl na odpoledne, čemu jsem se v noci naučil, neboť neměl jsem čas celý den látku si zopakovat. ... Bylo mi hrozné v duši, bojoval jsem statečně do úmoru o svůj studentský chléb, dřel jsem do úpadu. O chudého studenta, synka neznámého dělníka, se však nikdo nezajímal.

Maturitu jsem složil 21. června v pátek odpoledne; pamatuji si, že byla velká bouře a průtrž mračen. ... Tatínkovi jsem ukázal maturitní vysvědčení. Právě měl na desátou chleba a kus špeku; spokojený se mnou, kus mi odřízl ze svého a to byla má odměna za úspěšné ukončení reálky.

(Skrbek, Jaroslav: Světlem a stínem. P., 1944)

Josef Španihel (nar. 1848)

Mohu říci, že tehdejší stav gymnasia jičínského velmi trapně mne překvapil. Již umístění gymnasia ve staré, špinavé a hrozným zápachem skrz naskrz proniknuté budově vzbudilo nepříjemný pocit. Měl jsem představu, že na českém gymnasiu musí být všude školní pomůcky a knihy tak české, jako byly německé na gymnasiu německém. Však jaké zklamání! Nebylo žádného slovníku českého, nebylo českých překladů latinských a řeckých autorů, ano, nebylo pro nižší gymnasia ani českého dějepisu. Teprve v sextě počal vycházet český dějepis Lepařův, který po arších jsme dostávali.

Také nebylo té doby na gymnasiu jičínském žádného tělocviku, který se zvláště zálibou v České Lípě, ovšem ve spolku soukromém, se svolením ředitele gymnasia jsem pěstoval.

Teprve v septimě v r. 1868, když na gymnasiu jičínském přišel p. prof. Dr. Vaňaus, pod jeho vrchním dozorem počal se pěstovat tělocvik a já, vyznaje se v tom, byl jsem cvičitelem pro celé gymnasium, a při tom také výběrím měsíčního příspěvku 20 kr. od každého žáka.

Příspěvky vybrané odváděl jsem p. prof. Vaňausovi, který za ně poznenáhlu pořizoval potřebné náčiní tělocvičné.

(Josef Španihel: Mé vzpomínky /1864-1870/. Jubilejní památník c.k. vyššího gymnasia v Jičíně 1907)

Ferdinand Mačenka

(nar. 1872)

...Největší novinkou života na ústavě byla pro nás hudba. Na jiných středních školách byla

Pravidla pro domácnosti,

které poskytnou byt a stravu žákům

c. k. státn. vyššího gymnasia

v Jičíně.

Státní ústav v Jičíně, c. k. státního vyššího gymnasia
na ulici 7. Ústav, 1903. A 30.652, a 3. 3. 1903. 1. 1903.

v Jičíně.

— Náklad v Jičíně —
Tisk v P. Němčině.

tehdy hudba ubohou Popelkou. Leč učitelský ústav zvučel hudbou od rána do noci jako nějaká konservatoř. Muzika nám oslavovala ústavní život. Nehudebníků bylo mezi námi mizivé procento. Většina chovanců znala už před vstupem na ústav slušně hrát na housle, mnozí i na klavír. Proto se Tito hudebníci nespokojovali hodinami hudby na ústavě, kde bylo třeba jen zvolna postupovat od samých začátků, se zřením k několika slabším hráčům a k osnově vyučovací - ale sdružovali se v hudební kroužky, zpěvní, orchestrální, ba i kompoziční, které se vzdělávaly dále v hudbě. Bylo snadno ustavit z chovanců ústavu velký orchestr a vystoupit na veřejnost s koncertem, o jaké byla tehdy v Jičíně velká nouze.

Také chrámová hudba - musica sacra - měla na ústavě mnoho nadšených ctitelů, kteří se nespokojovali hrou na varhany v ústavě, ale hospitovali i v místních kostelích, hrajíce na varhany o raních mších. Když Patka vydal svoje známé přechody z tónin ("Ze všech do všech"), posedla nás manie improvozační.

Ideálem každého mladého varhaníka bylo vypůjčit si z nově založené půjčovny harmonium a doma potom improvisovat. Co jsme se tím natrápili spolybydlicích! A jak těžko jsme kondicemi sháněli nájemné za půjčení nástroje!

Jičín žil tehdy ze studentstva. Bylo málo rodin na Starém městě, kde by nebyl nějaký student v podnájmu. A bylo jich někde až pět, šest v jedné jizbě pohromadě! Starší studenti dýmali celé večery z dlouhých dýmek, neboť dýmka byla tehdy studu-

jící mládeži asi tím, čím je dnes cigareta. Hygiena bytová byla tehdy ještě neznámou věcí. Na zimu se skuliny v oknech a dveřích zalepovaly pruhy papíru a látky, aby ani troška studeného vzduchu nevnikla do jizby ...

(Mačenka, F.: *Před čtyřiceti lety. Památník na oslavu šedesátiletého trvání Raisova státního koedukačního učitelského ústavu v Jičíně, 1929*)

Přirodopisný kabinet gymnasia

Augustin Seifert
(nar. 1873)

Do cvičné obecné školy jsme chodili do budovy učitelského ústavu, tehdy vedle býv. pošty (na nám. Komenského, kde jsou dnes městské lázně)...

Výborným učitelem byl Josef Brusák, jenž dovedl své žáky naučiti, takže jsme měli na střední škole první dva roky nemalý náskok. Kázeň měl však přísnou; na katedře nikdy nechyběla útlá rákoska, kterou nám vysázel - na kategorické vyslovení číslice (např. pět, deset) na každou ruku, střídavě nastavenou, pět, deset štiplavých ran, jakmile jsme zasloužili, což by-

lo často. Stalo se však také, že na vzpurného spolužáka zavolal školníka Marka, který přinesl lavici, položil tam nezbedu a vysázel mu deset citelných ran - bez pardonu. Po trestu se šlo kleknout až do konce hodiny. Trest "přes poledne" (rodičům se jen vzkázalo) znamenal oběd až ve 4 hodiny. Vzpomínám tu na ne jeden povzdech řed. Lepaře na gymnasiu: "Věčná škoda, že se odstranila metla ze škol!" (Seifert. Aug.: *Z dávného Jičína. Jičín 1941*)

Zdeněk Lepař
(nar. 1863)

Vycházky studentské konají se sice ještě nyní, ale jsou docela jiného rázu, než bývaly kdysi výlety za zvuku hudby, za účastenství veškerého studentstva gymnasijsního velkého i malého jakož i četného obyvatelstva jičínského. Cílem bývalo některé město v okolí, jako Nová Paka, Lomnice, Kopidlno, Libáň, Sobotka atd., a když se ta místa vystřídal, začalo se znova.

Je pochopitelné, že výletu takového věnován musel být celý den, a to letní, zpravidla tak kolem sv. Aloisia (21. června), patrona studentů. Vyšlo se zrána před sedmou hodinou. Řady studentů shromážděné v gymnasiu vyšly ve čtyřřadě na náměstí jičínské; zde zapěna staročeská hymna "Hospodine, pomiluj mne", "Svatý Václave" a "Kde domov můj". Pak dán povel ku pochodu a za zvuku hudby místní kapely p. Tikovského vykročeno ku předu. Rozumí se, že nescházely četné řady tatinků a maminek menších studentů, jakož i dcerušek, kteréž o větší studenty zajímati se počaly.

Pochod trval asi 3 - 4 hodiny dle vzdálenosti výletního místa. Asi uprostřed cesty poprán odpočinek 1 - 1,5 hodinový, takže kol 10. neb 11. hodiny před polednem dorazilo se na místo ustanovené. Zde přivítán byl průvod zpravidla městskou radou i četným obecnstvem, přejícím té mládeži, naději své (vždyť byli mezi jičínskými výletníky i synkové města výletního) i celé vlasti. Přes poledne poprán odpočinek. Rozebrání velcí i malí studenti rodinami, které výletníkům své pohostinství na ten den nabídl, prohlíženo město a jeho památnosti atd.

Odpoledne vyplněno bylo programem provedeným vesměs studenty jičínskými a hudbou spojenou s tancem. Na programu bývaly žertovné zpěvní sbory, deklamace, sólové výstupy i krátké divadelní scény žertovné, konečně reje tj. pochodová cvičení zvláštních čet zvaných sokoly, označených červenými páskami na levém rameni a vedených náčelníkem s červenou šerpou, žezlem a trubkou. ...

Ale vrchní vedení měl zpravidla primus oktávy, označený nádhernou fialovou šerpou (rovněž jako všichni ostatní funkcionáři velitelskou hůlkou a trubkou), kráčející v čele průvodu uprostřed dvou pobočnicků rovněž s fialovou stužkou. Dalšími hodnotáři byli legionáři s modrou šerpou.

... Studenti měli konečně i vlastní prapor červenobílý na žerdí hrotem opatřené. Praporečník (s velkými praporečnickými rukavicemi) a jeho 2 pobočníci měli šerpy červenobílé.

Abstinentsní sdružení na c. k. gymnasiu v Jičíně.

Hlasoval: Dr. T. Šlechta, c. k. profesor gymnasia v Jičíně.

Tiskem F. Hájek v Jičíně

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

1863

Jičínské školy na pohlednici ze sbírky RMaG Jičín

Meteorologický přehled za rok 2002

Střední Evropa bývá považována za oblast s nejproměnlivějším počasím ve světě. Spolupodílí se na utváření tolik pestré a proto turisticky vyhledávané krajiny. Poslední dobou jsme svědky náhlých zvrátů počasí, které často velice nepříznivě ovlivňují náš život. Vedou se diskuse, zda je jedná o jevy přirozené, nebo způsobené stále hlubšími zásahy člověka do globálních procesů na Zemi.

Rok 2002 přinesl České republice katastrofální záplavy hlavně v povodí Vltavy a dolního Labe. Jičínsko vůbec postiženo nebylo, stejně jako v době záplav na Moravě v roce 1997. I tenkrát přišlo na Jičínsku jen velmi málo. Snad je to náhoda. S velikou nadsázkou a pouze obrazně lze vyjádřit, že Český ráj se podvakrát ocitl v pověstném "oku" vzdušného víru, který po okolí působil škody.

Srážky, bouřky

Na naší stanici jsme za celý rok 2002 zachytili do srážkoměru 780,4 mm srážek (= stejné množství litrů vody na každý m²). Ze sedmi námi sledovaných let jde o druhou nejvyšší hodnotu, větší úhrn byl pouze v r. 2001 899,9 mm. Nejsušší byl rok 1999 se 602,3 mm. Roční srážkový úhrn z naprosté většiny tvořily dešťové srážky (713 mm = 91,4%), tzn. že vodní ekvivalent vzniklý rozpuštěním zachyceného sněhu se podílel 67,4 mm = 8,6%.

Srážky jsme zaznamenali během 153 dní v roce. Za dobu měření je to nejnižší počet srážkových dnů. Vzhledem k tomu, že byl rok srážkově nadprůměrný, jednalo se v tomto roce o srážky vydatnější. Vždyť v suchém roce 1999 bylo 170 srážkových dnů, v roce 2001 dokonce 190, tedy téměř o 1,5 měsíce více než vloni.

Převážně přišlo během 140 dnů, převážně sněžilo během 13 dnů, přesto sněhové rekordy našich měření patří roku 2002. Dne 5. ledna dosáhla sněhová pokrývka výše 35,0 cm a dne 23. prosince napadla největší vrstva nového sněhu o mocnosti 13,0 cm. Sněhová pokrývka se udržela 50 dnů v roce, z toho 27 dní v lednu, 16 dní v prosinci, pouze 4 dny v únoru a zbývajících 3 dny v listopadu.

Nejdeštivějším měsícem roku 2002 byl říjen se srážkovým úhrnem 120,8 mm během 22 dnů. Na druhém místě je únor, kdy během 18 dnů spadlo 106,8 mm. Nejsušším měsícem roku 2002 byl květen, kdy během 6 dnů napršelo jen 19,1 mm srážek. Nejvydatněji přišlo 1. září, kdy za 24 hodin napršelo 38,2 mm, tedy během jediného dne téměř tolik, jako za květen a březen dohromady. Uvedené údaje jen potvrzují nerovnoměrné rozdělení srážek během roku. V srpnu, který nechvalně proslul povodněmi, napršelo v Jičíně 82,8 mm.

Kroupy jsme v r. 2002 zachytili během 6 dnů (v ostatních le-

tech bylo takových dnů méně), naštěstí byly jen drobné a nenapáchaly škody. Naopak bouřek bylo pouze 18, s výjimkou roku 1999, kdy jsme jich napočítali 14, hřmělo v ostatních letech častěji. První bouřka přišla 2. dubna, poslední odezněla společně s létem 23. září, přesně v den podzimní rovnodennosti. Nejbouřlivějším měsícem byl srpen, kdy hřmělo během 6 dnů.

Naprostou vyrovnanou hodnotu lišící se jen v setinách vykazuje již několik let roční průměr okyselení srážek. Pro rok 2002 platí průměrná hodnota pH 4,49 při krajním rozmezí od pH 3,5 do pH 5,3.

Teploty

Rekordní byl rok 2002 v některých hodnotách teplot. Skutečně velmi vysoký byl počet letních dnů, kdy denní maximum překoná + 25°C. Počet 50 a více letních dnů v roce vymezuje u nás teplou podnební oblast, což jsou moravské úvaly v Polabí. Jičín leží v mírně teplé oblasti, kde by dlouhodobě počet letních dnů měl být menší než 50. Za 7 let měření bylo 50 letních dnů u nás během 4 let, ale rok 2002 byl rekordní - zaznamenali jsme jich 74! Největší počet měl srpen s 28 a červenec s 19 letními dny. Poprvé byla dosažena letní hodnota 3. května, naposledy 11. září.

Z letních dnů se vyčleňují tropické dny, kdy denní maximum překoná 30°C. V r. 2002

jich bylo 12, pouze rok 2000 se 16 tropickými dny tento počet překonal. Absolutně nejteplejším dnem roku 2002 byl 20. červen, kdy se největší teplota vyšplhala na 34,1°C. Předešlá noc, kdy denní minimum pokleslo na 20,8°C byla jedinou tropickou nocí celého roku, neboť teplota neklesla pod 20°C. Nejteplejším měsícem roku s prům. denních maxim 27,12°C byl srpen. Tuto hodnotu za 87 měsíců našich měření překonal jen srpen 1997, zajímavé je, že to bylo opět po povodních. Celoroční průměr nejvyšších denních teplot činil 14,84°C, což je nejvyšší hodnota za 7 let. Velmi teplý byl i červenec.

Do teplotních rekordů zasáhly také záporné teploty vzduchu. Během 80 dnů poklesla teplota pod bod mrazu, počtem mrazových dní je rok 2002 předposlední v řadě. Z toho dnů s celodenním mrazem bylo 27, což je naopak druhý nejvyšší počet. Poslední ledový den na počátku roku jsme zaznamenali již 19. ledna, na další celodenní mráz jsme si počkali až do 10. prosince. Posledním mrazovým dnem byl 9. duben a na podzim poprvé mrzlo až 3. listopadu. Po více než pěti letech jsme zaznamenali také arktický den, při kterém se udržel mráz více než -10°C. Tímto dnem byl 5. leden s denním maximem -10,8°C. O den dříve jsme zaznamenali největší mráz nejen roku 2002, ale celých 7 let našich měření. Minimální teploměr ve 2m nad

zemí ukazoval $-22,8^{\circ}\text{C}$ a v přízemní vrstvě 5cm nad zemským povrchem dokonce $-24,5^{\circ}\text{C}$.

Nejstudenějším měsícem roku byl pochopitelně leden s průměrem nejnižších teplot $-4,86^{\circ}\text{C}$ následovaný prosincem s $-4,08^{\circ}\text{C}$. Tyto chladné měsíce srazily celoroční průměr denních minimálních teplot na $5,29^{\circ}\text{C}$, přesto se jedná o druhou největší hodnotu za 7 let.

Opět se potvrdilo, jak velký význam na promrzání půdy má sněhová pokrývka. Při extrémních mrazech v lednu díky více než 30 cm vrstvě sněhu se teplota půdy v hloubce 10 cm pohybovala kolem 0°C , prosincové holomrazy kolem -10°C způsobily promrznutí půdy do hloubky 30 cm během 3 dnů. Když potom napadl sníh, hloubka promrznutí se podstatně zmenšila.

Vítr

Vítr jsme zaznamenávali jen v době měření kolem poledne. Převažovalo jihovýchodní proudění (během 97 dnů) nad severozápadním (během 72 dnů).

Nejméně často jsme uváděli jižní vítr (během 18 dní) a severní vítr (během 16 dní). Bezvětrí jsme zaznamenali pouze 7 dní. Po zprovoznění automatické měřicí stanice se rychlost větru zaznamenává do databáze počítače. Z ní jsme zjistili, že v noci na 28. října ve 23:30 dosáhl porýv západního větru rychlosti $23,7\text{ m/s}$, což je hodnota vichřice, která působila četné škody. V závěru roku byl opakovaně zaznamenán výskyt nebezpečné ledovky, vznikající namrzáním vodních kapek na prochlazeném zemském povrchu.

Náš přehled tradičně končíme hrou s čísly. Statisticky je takový aritmetický průměr naměřených minimálních a maximálních teplot asi bezcenný, ale přesto trochu nutí k zamyšlení. Pro jednotlivé roky vycházejí tyto průměrné hodnoty:

Roku 1996 $+7,70^{\circ}\text{C}$, r. 1997 $+8,85^{\circ}\text{C}$, r. 1998 $+9,24^{\circ}\text{C}$, r. 1999 $+9,53^{\circ}\text{C}$, r. 2000 $+10,41^{\circ}\text{C}$, r. 2001 $+9,21^{\circ}\text{C}$, r. 2002 $+10,07^{\circ}\text{C}$.

Pouze sedmiletá řada nedává průkazné závěry. Vědci varují před globálním oteplováním planety a jeho předzvěsti by měly být zvyšující se výkyvy počasí. Letošní rok jakoby jim dával pravdu.

*Ekologické praktikum
4. ZŠ Jičín*

30. etologická konference v Jičíně

Ve dnech 10. - 12. 4. se stal Porotní sál jičínského zámku místem konání 30. etologické konference. Etologie - věda o chování živočichů a člověka je vědou poměrně mladou. Přesto u nás existuje již řadu let Česká a Slovenská etologická společnost. Na konferencích, které každoročně pořádá, se setkávají odborníci z nejrůznějších oborů, aby si vzájemně prezentovali výsledky své práce.

Je potěšující, že letošní konference patřila k nejvíce navštíveným za posledních několik let. V Porotním sále se setkala téměř 90 pedagogů, studentů a výzkumných pracovníků z přírodovědeckých fakult všech našich univerzit, z fakulty humanitních studií, z lékařských fakult, z vysoké školy veterinární, ze zemědělských fakult, z akademie věd a z dalších výzkumných ústavů. Potěšující byla i návštěva kolegů ze Slovenska, jmenovitě z Ústavu biochemie a genetiky živočichů Slovenské AV v Ivanke pri Dunaji a z Přírodovedecké fakulty UK v Bratislave.

Přítomní vyslechli 36 přednášek a zhlédli 20 posterů z etologie volně žijících zvířat, laboratorních zvířat a člověka. Velmi zajímavé byly přednášky týkající se welfare (kvalitního života) hospodářských zvířat.

Letošní etologické konference se zúčastnil i prof. Jaroslav Madlafousek, čestný člen ČSEtS a jičínský rodák. Členové společnosti využili jeho přítomnosti a dodatečně mu popřáli k loňským 80. narozeninám.

V pátek večer se konal Slavnostní večer a všechny účastníky potěšil varhaní koncert PeaDr. M. Ročka v kostele sv. Jakuba, který si vyslechli z panské oratoře.

Konference byla slavnostně ukončena v sobotu. Účastníci poděkovali městu Jičínu za zapůjčení Porotního sálu a Regionálnímu muzeu v Jičíně za perfektní přípravu a organizaci konference.

Mgr. Petra Zíková

Obsah

Fajstauerová, H.: Dějiny obce Cholenic	str. 1-4
Štěpán, V.: Cholenice po 2. světové válce	str. 5-6
Ulrychová, E.: Archeologické nálezy v Cholenicích	str. 6-7
Waldhauser, J.: Dva tisíce let starý šperk Germánů z Cholenic	str. 7
Nyklová, L.: Kaple sv. Marka v Cholenicích	str. 7-8
Linková, D.: Památky Cholenic	str. 8-9
Zíková, P. - Smolík, Z.: Příroda Cholenic	str. 9
Život předků, jich báje a pověry v cholenické kronice	str. 9-10
Zíková, P.: Z Kablíkovy sbírky ptactva: Koroptev polní	str. 10
Čermák, K.: Jičín ve vzpomínkách D. Filipa	str. 11-12
Turčín, O.: Josef Oppolzer	str. 12-14
Kaska Fr.: Z říše věčného klidu	str. 14-15
Drapák, M.: Po stopách Hugo Kmínka	str. 15-16
Fajstauerová, H.: Živnost komínická v Jičíně	str. 17
Waldhauser, J.: Stojí u Markvartic památka po Keltech nebo vojenský tábor Švédů?	str. 18-19
Há: Jičínská studia	str. 19-22
Meteorologický přehled za rok 2002	str. 23-24
Zíková, P.: 30. etologická konference	str. 24

Děkujeme firmě Sklopísek Střeleč, a. s.

sponzoru projektu Muzejní univerzita Regionálního muzea a galerie Jičín.